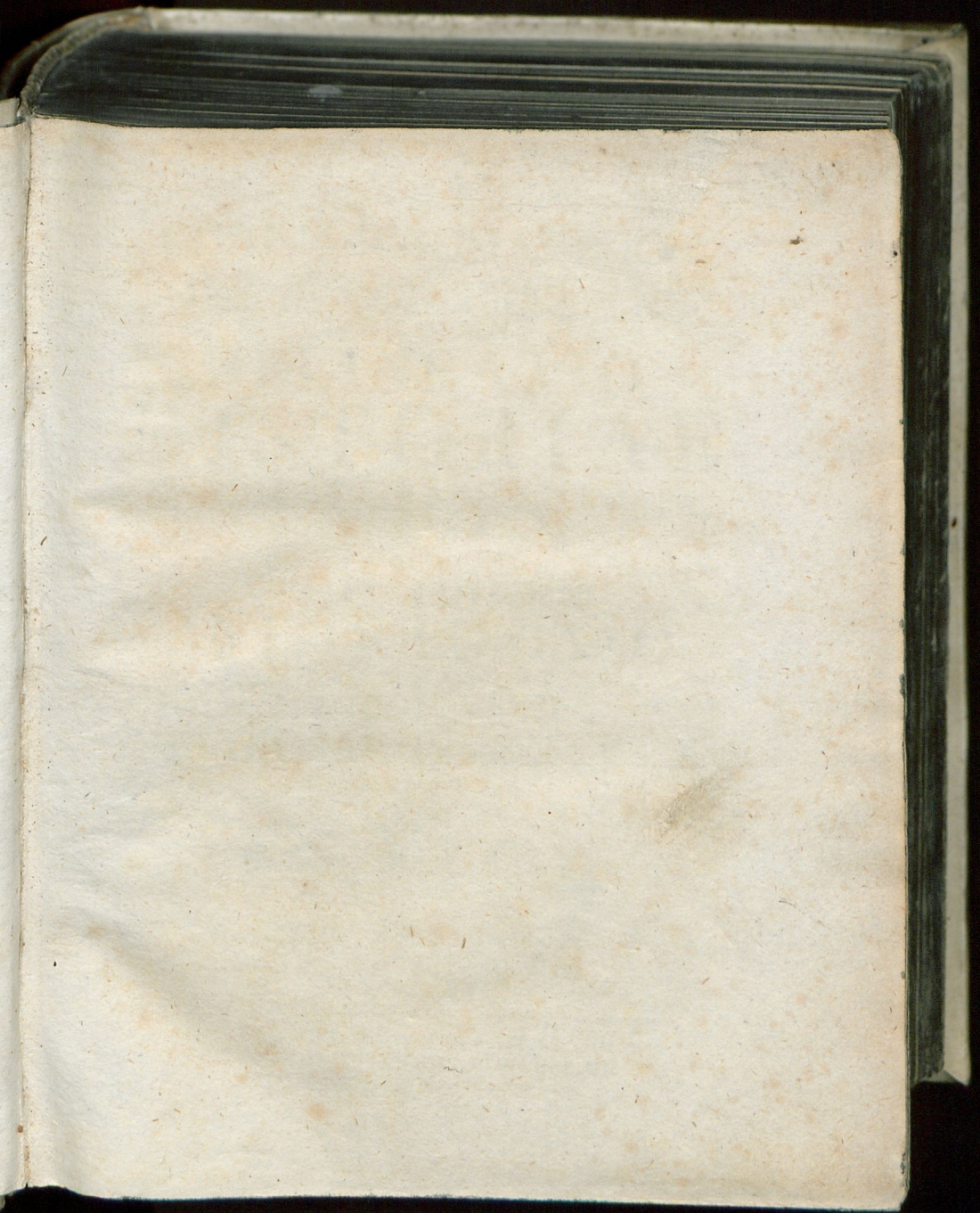

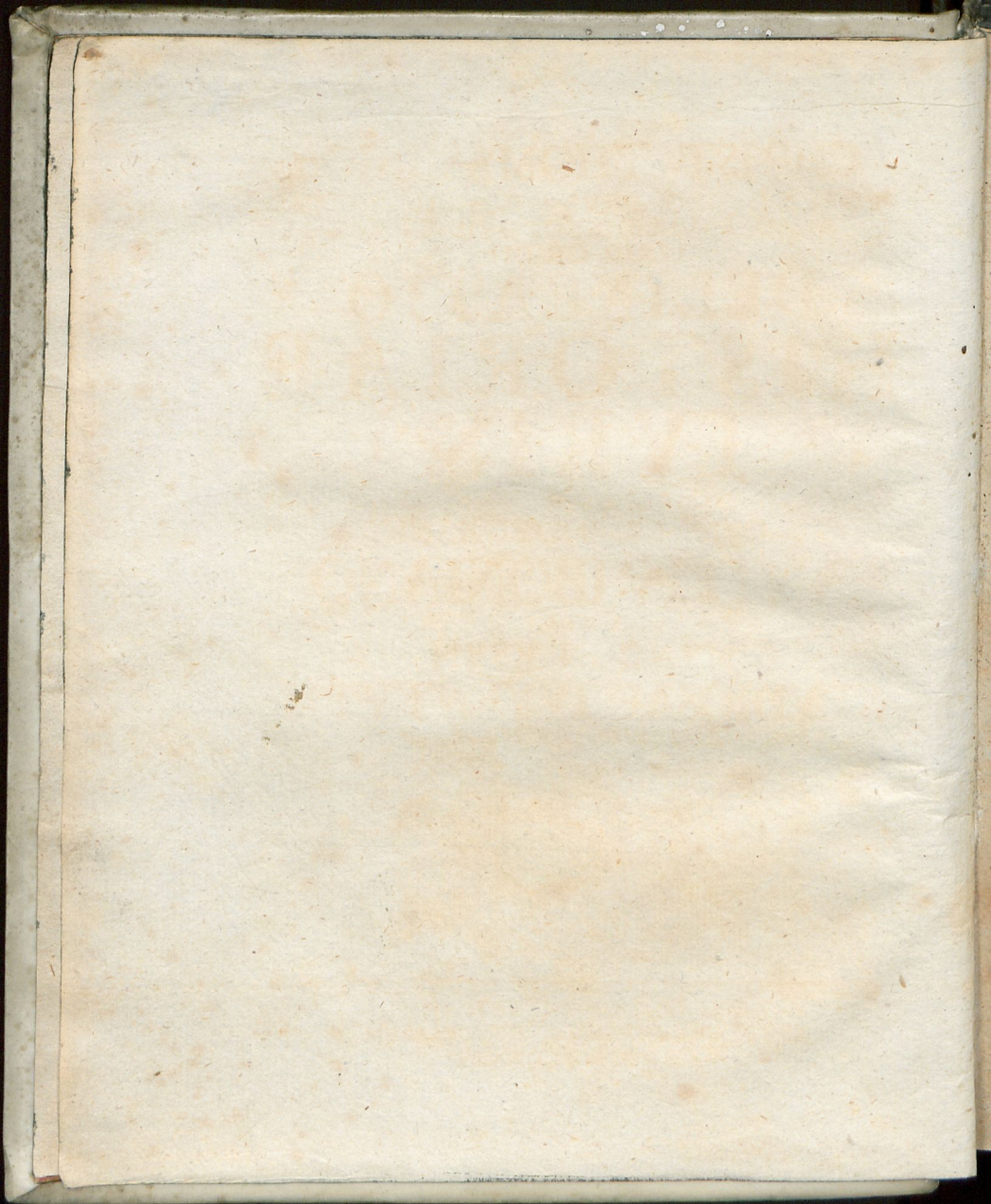
Ad Bibliothecam Magistratus NeoStrel.

9004.

Gyk

201.

74

CHRISTIANI THOMASII, ICTI
SACRAE REGIAE MAIESTATIS IN BORVSSIA
CONSILIARII INTIMI, ACADEMIAE FRIDERICIANAE DI-
RECTORIS, PROFESSORIS IVRIS PRIMARII, AC FA-
CVLTATIS IVRIDICAE ORDINARI

TRACTATVS IVRIDICVS 74

DE

ORIGINE
PROCESSVS
INQVISITORII.

Dem Ursprunge
Der INQVITIONS-
PROCESS-Ordnung.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA OLIM PVBLICE
PROPOSITVS.

EDITIO NOVISSIMA PRIORE ACCVRATOR.

WITEBERGAE ET LIPSIAE
APVD EPHRAIMVM GOTTLOB EICHSFELDIVM.
1735. (6)

17

CHRISTIANI THOMASII ICI
SACRAE REGIAE ACADEMIAE LITHVANA
CONSILII INOMI ACADEMIAE LITHVANA DE
RECTORIS PROFESSORIS VITI FRIDERICI
GUSTAVI THYDICAL OPIORUM

TRAGATYS TYRIBICVS

ORIGINE
PROGRESSVS
INNOVATIONE

INNOVATIONE
PROGRESSVS
INNOVATIONE

IN ACADEMIA LITHVANA A. G. M. V. B. P. E.

ALIBI ACADEMIAE LITHVANA A. G. M. V. B. P. E.

TRACTATUS IVRIDICVS

DE

ORIGINE
PROCESSVS IN-
QVISITORII.

§. I.

Inquisitorius Processus, (a) de cuius *Processus*
origine quaerimus; est ordo iudi- *inquisitorii*
cialis, secundum quem iudex ex of- *definitio.*
ficio (b) secundum normam indi-
cialium quorundam (c) inquit in
delicti alicuius commissi (d) auto-
rem,

A 2 rem,

(a) Non est animus, ut ex-
actam definitionem Processus in-
quisitorii dare uelim, quae etiam
in negotio ab arbitrio humano
dependente et uariante uix tradi
potest. Sed solum indicare uolu-

mus, quae, qualis, et quanta sit il-
la res, de cuius origine quaeri-
mus, et in quonam consistant po-
tissimae differentiae inter pro-
cessum accusatorium et inquisi-
torium. Vbi tamen iterum asser-
tiones

rem, eumque secundum diuersitatem circumstantiarum carceri (e) includit, ac deficientibus plerumque probationibus (f) ad eruendam eius confessionem variis mo-

tiones hic postitae non erunt ad apices et minutias examinandae, sed potius secundum id, quod plerumque fit, considerandae.

(b) Id est sine accusatore uero. Nam etsi in processu inquisitorio etiam adsit accusator solennitatis gratia, aut etiam in quibusdam locis aduocatus fisci aliquam figuram accusatoris agat; tamen hi omnes non sunt accusatores ueri. (Accusator uerus est, qui sponte, non coactus, etsi forte praemio excitatus, nec dependens a nutu et arbitrio iudicis, aliquem de crimine accusat, et si per calumniam id faciat, aut alio modo aduersus leges et utilitatem publicam in accusationis persecutione aut neglectu peccet, punitur.) Ergo iudex hic semper duas sustinet personas, actoris et iudicis.

(c) Notum est, indicia triplicis esse generis, ad inquisitionem, ad capturam et torturam. Cur non ad poenam? Respondeo, quia uidelicet inquisitorius processus non condemnat secundam indicia, tanquam argumen-

ta dubia, sed uult probationes luce meridiana clariores, scilicet corpus delicti, indicia, et, si duo testes de ipso crimine commisso deponentes non adsint, confessionem rei. Interim illa indicia ad inquirendum, capiendum et torquendum non sunt determinata, sed ex natura rei uaga et indeterminata, arbitrio hominum maxime uarianti subiecta, ac ita multis abusibus obnoxia.

(d) In hoc ualde differt processus inquisitorius ab accusatorio. Hic posterior praesupponit delictum commissum, certe accusatori, antequam accuset, de eo debet constare, si nolit se periculo subiicere. At in processu inquisitorio datur inquisitio generalis, an delictum sit commissum, cuius simile aliquid non apprehenditur in processu accusatorio.

(e) Squalido et cruciatum animo aut corpori suspecti de delicto ex natura sua afferente, quod etiam ignorat processus accusatorius communitur.

(f) Quia delicta clam fiunt. Ergo

modis torquet (g), ac post torturam reum uel absoluit, uel condemnat ad poenam moribus receptam (h) patiendam, eamque poenam secundum certum ordinem praescriptum uel usitatum (i) exequitur.

§. II.

Ergo per testes et instrumenta raro probari possunt, scilicet ultimi actus consummantes. Interim tamen poterunt probationes indirectae fieri et artificiales. Nam probatio est actus, qui fidem facit iudici. Fides uero oritur etiam ex testibus, qui de circumstantiis antecedentibus et concomitantibus deponunt. Immo nec fides ex testibus de actu immediatis deponentibus maior est sua natura, quia ipse iudex tamen non scit, sed credit, et tor possunt esse rationes dubitandi circa depositionem talium testimonium, quam in probatione artificiali. Igitur processus inquisitorius ignorat probationem artificialem. Nam illud exemplum: Peperit, ergo non est uirgo, pertinet ad artificia rustica et crassissima.

(g) Potest quidem etiam torturae esse locus in processu accusatorio. Non tamen errabimus, si eam etiam dixerimus esse inuentum processum inquisitorii, et huic proprium, ratione uidelicet

regularum torquendi et generum torturae, item ratione universalitatis, et quod remedium ordinarium factum fuerit ad inquirendam ueritatem occultam. Cum contra apud plerosque populos, ubi in usu fuit processus accusatorius, aut adhuc est in usu, uel nulla tortura usurpata, uel certe non ad omnes personas libera applicata fuerit.

(h) Si exactius paulo examinare uelis differentiam inter processum inquisitorium, et accusatorium, apprehendes etiam apud gentes, quibus processus accusatorius placuit, non omnia uicia, quae in processu inquisitorio ut crimina puniuntur, pro criminibus poenalibus fuisse habita, aut si uel maxime talia delicta inter crimina fuerint relata, minoribus poenis uero, quae una cum inquisitorio processu fuere introductae, plerumque grauiores, et quandoque a crudelitatis nota uix excusandas esse.

(i) Etiam hoc intuitu apprehendetur, aliis gentibus, quibus processus

§. II.

*Status con-
trouersiae.*

De origine huius processus inquisitorii communis D. d. sententia est, eum partim ex iure naturae, partim ex Scriptura Sacra, aut lege Mosaica, partim ex iure Romano esse derivandum (k). Verum enim uero nobis contra uidetur, eum soli iuri Canonico et clero Pontificio debere originem, id intendenti, ut sub specie iustitiae imperium in laicos, uariis artibus diu quaesitum, confirmaretur.

§. III.

*Circa ius
naturae quae-
stiones tres
distinctae
non sunt
confunden-
dae.*

Et initio quidem, quod ius naturae attinet, non confundendae sunt quaestiones distinctae: Non enim quaeritur I. An in genere incumbat Magistratui politico, ut operam det, quo delinquentes puniantur (l); sed in specie, an ea cura requirat processum inquisitorium, prae accusatorio (m). II. Non quaeritur: An processus inquisitorius plane repugnet dictamini rectae rationis (n), sed uter processus magis conducat Reipublicae, processus accusatorius, an inquisitorius (o). III. Non quaeritur:

cessus inquisitorius fuit incognitus, alio modo exequendi poenas debitas fuisse usas.

(k) Non opus est, ut hic dissentientes allegemus, cum partim sit res notissima, partim uero ideo abstinemus ab eorum allegatione, cum propositum hic sit, salua eorum existimatione et ueneratione, dissensum nostrum rationibus praegnantibus, seposito praedicio auctoritatis, modeste proponere. Quanquam non sit

diffidendum, plerosque eorum sequi praeuentem Carpozium *Pract. Crim. qu. 103.*

(l) Quis enim hanc assertionem in dubium unquam uocaret?

(m) Et quidem processum inquisitorium, prout a nobis descriptus est §. I.

(n) Si enim plane repugnaret, nec extra ordinem posset adhiberi.

(o) Nullum est dubium, quod, uti omnes actiones humanae etiam

ritur: an, ubi processus accusatorius receptus est, plane debeat cessare omnis inquisitio magistratus et poenadelinquentium, etiam ubi delicta sunt notoria, et nemo uult accusare (p); sed quaeritur: An inquisitorius processus tanquam remedium ordinarium (q) recipiendus sit in republica prae processu accusatorio (r).

§. IV.

alias maxime indifferentes, abusi pariter ac iusto usus sunt obnoxiae, ita uel maxime etiam processus accusatorius potest suis naeuis laborare. Cum tamen naeui hic intelligantur non tales, qui ex mera malitia hominum oriuntur, etiam inuentis saluberrimis et prudentissimis abutentium, sed qui afficiunt ipsum statum reipublicae ac leges uel mores eiusdem, ubi nempe leges uel mores ansam praebent, et multas occasiones suppeditant abuti uolentibus ob defectum prudentiae in legislatione, uel eius neglectum; inde haud dubie ille processus alteri praeferendus erit, qui tot abusus non est obnoxius, quam alter.

(p) Quod uariis modis contingere potest; si delinquentes sint ualde potentes, si iudices ipsi delinquentibus faueant, aut pariter eiusdem delicti rei sint, si magna

sit delinquentium copia, ut accusator iustam metuendi periculi causam habeat, etc.

(q) Ergo non negamus, quod extra ordinem magistratus possit inquirere in delinquentes eiusmodi, eosque conuictos aut notorios, etiam deficiente accusatore, punire. Quamuis et hic addendum sit, aliud esse, inquirere in quiblicos et notorios delinquentes, eosque absq; praecedente accusatione damnare; aliud esse, an processus inquisitorius a nobis definitus sit aptus, ut etiam extra ordinem magnam utilitatem in Republ. praebear. Erenim nec hoc nobis uidetur. Unde distinguere etiam poteris inter inquisitionem et processum inquisitorium: Quamuis haec distinctio iam lateat sub dictis §. I.

(r) Notandae fuerunt hae confusiones, etsi satis euidentes, quia dissentientes perpetuo hic impingunt;

§. IV.

*Probatio
hic incum-
bit dissenti-
entibus.*

Cum vero processus accusatorius prae inquisitorio apud omnes Gentes receptus, et processus inquisitorius nouioribus temporibus demum introductus fuerit (s), non opus est, ut nos probemus, processum inquisitorium non esse meliorem accusatorio (t), sed expectabimus potius, quid contra accusatorium pro inquisitorio afferant Doctores, originem processus inquisitorii ex iure naturae deducentes. (u)

§. V.

*Quos ta-
men*

Sed cum id non nisi superficialiter fieri soleat a dis-
sentientibus.

gunt; quod miraremur fieri, etiam a Cris Protestantibus et uiris alias magni nominis, nisi recordaremur simul, Cris Protestantes et uiros magni nominis etiam esse homines, difficulter sentientes errores, qui comuni autoritate per longum tempus in scholis introducti et in libris systematicis et pragmaticis propagati sunt. Et quamuis istae confusiones hic memoratae etiam occurrant in quaestionibus de origine processus inquisitorii ex sacris literis, uel iure Romano deducta, tamen opus fuit, ut uel maxime intuitu iuris naturae istae quaestiones confusae distinguerentur, quia neglectus huius observationis in quaestione de iure naturae in causa fuit, ut Docto-

res dissentientes confusionem istam non sentirent in assertionibus reliquis erroneis de origine processus inquisitorii.

(s) Vide, quae notabimus infra §. VI. seq.

(t) Praesumitur enim id, quod apud omnes gentes receptum est, suo modo a iure naturae originem ducere, aut certae naturae rerum, ac regulis prudentiae esse magis conueniens, quam id, quod demum nouioribus temporibus a certo populo uel ordine est introductum, donec probetur contrarium.

(u) Id enim secundum regulas bonae disputationis per ea, quae §. praeced. notauimus, hic probari debet.

sentientibus (w), adiuuabimus eos bona fide, et plura ^{adiuuabi-} pro inquisitorio processu asseremus argumenta, quam ^{mus.} apud ipsosprehendimus, subjunctis breuiter respon-
sionibus.

§. VI.

Igitur initio Principis uel iudicis officium consi- ^{i Argumen-} stit in eo, ne delicta maneant impunita, ergo etiam offi- ^{tum ab offi-} cium iudicis consistit in eo, ut inquirat in delicta, etiamsi ^{cio iudicis} nemo accuset. Respondeo, (1.) probat hoc argumen- ^{in genere.} tum saltem utilitatem inquisitionis tanquam remedii
extraordinarii, non uero tanquam remedii ordinarii (x).
(2.) Nec prius firmiter infertur, si addas priori propo-
sitioni, officium iudicis consistere, ne delicta maneant im-
punita, limitationem, si quis poenam a iudice postulet.
(y) (3.) Officium iudicis in genere consistit in eo, ut in ad-

B mini-

(w) Vix enim alia inuenimus, quam sequentia, Iudici incumbere, ut delicta puniantur: At uero hoc sine processu Inquisitorio fieri non posse, ergo ius Naturale, dum ius dat ad finem, dedisse, etiam censere ad media, sine quibus finis obtineri nequit. Neminem enim inuitum cogi ad accusandum. Quare si accusator non existeret, plurima delicta impunita mansura esse eum insigni Reipubl. detrimento. Item processus accusatorius saepe durare plures annos, at processum inquisitorium esse summarium etc.

(x) Adde, quod hoc argumentum etiam probet saltem utilitatem inquisitionis in genere, non processus inquisitorii in specie per dicta ad §. III. lit. g.

(y) Scilicet uti in actionibus ciuilibus officium iudicis consistit in administratione iustitiae, si iudex imploretur ab actore, propterea tamen officium iudicis non postulat, ut haut imploratus inquirat aduersus eos, qui id, quod secundum regulas iustitiae facere debent, etiam iniustissime facere negligunt, ita etiam par uideatur esse ratio iudiciorum cri-

ministranda iustitia non sit partialis , unde ex natura iudicii cuiusvis tres ad quodlibet iudicium constituendum requiruntur personae distinctae : actoris uel, accusatoris, rei et iudicis. (z).

§. VII.

criminalium , ut iudex puniat delicta, si aliquis ex populo adfit, qui accuset reum, non autem, si, cum omnibus ex populo accusare permissum sit, nemo tamen ex populo inueniatur, qui administrationem iustitiae postulet. Scio quidem, etiam in ciuilibus officium iudicis distinguui in nobile et mercenarium: adeoque forte dissentientes ad officium iudicis nobile referent, ut inquirat in delicta, si nemo accuset; sed scio etiam, in ciuilibus officium iudicis nobile uisum habere post actionem institutam, nunquam uero extendi eo, ut iudex actoris partes sustineat. Breuiter: committit hoc argumentum petitionem principii. Id enim totum in quaestione est: an iudex teneatur ex officio inquirere in delicta, si accusatores deficiant.

(z) Vti enim nemo potest se ipsum conuenire, ita etiam nemo potest iudicare in causa propria. Nec sufficit, quod dicatur, in processu inquisitorio iudicia sustine-

re uices accusatoris. Indicia enim sunt facti circumstantiae. At accusator persona est, et hic aperte confunduntur persona et facta, quorum alias natura in iure diuersissima est: et adeo haec etiam palliatio petit principium. Eadem est ratio alterius effugii, scilicet iudicem etiam debere esse sollicitum de defensione rei, ne uidelicet hic iniusti quid patiarur. Nam ut taceam, istud saltem doceri in theoria, nusquam uero deprehendi in praxi; ipsa assertio haec totum processum inquisitorium magis reddit suspectum, ut non dicam ridiculum. Secundum illam enim unica tantum erit persona in processu inquisitorio, uidelicet iudicis, qui simul actoris et rei partes sustinebit. Qui risum populo excitare uolunt, solent ei fabulam exhibere, ubi quis simul iudicem, actorem, et reum agit, Praeuaricationis crimen est, cum quis partes actoris et rei in processu accusatorio sustinet. Quo- modo

§. VII.

At ex propria confessione nostra possunt casus ^{2. Argumentum a deficientia accusatorum.} existere, ubi deficient accusatores, et quidem cum euidenti damno reipublicae(a). Ergo hic saltem opus erit processu inquisitorio. Negamus et hoc, quia alia media adhiberi possunt, saluo processu accusatorio (b).

§. VIII.

At in processu accusatorio accusatores, in primis ^{3. a calumniis accusatorum.} praemiis excitati, saepe sunt calumniatores. Ergo hic saltem utilitatem praestabit processus inquisitorius. Et hoc negamus, partim, cum et in hoc casu alia adsint media, saluo processu accusatorio (c), partim, quia processus

B 2

sus

modo igitur iudicem liberabimus a praeuaricatione, si insuper simul sit iudex. Quod si dicas: praeuaricator est, qui aperte personam unam sustinet, occulte autem alteri parti fauet; regeram, idem posse in processu inquisitorio iudici occini, quod aperte simul, quod accusatoris partes sustineat, occulte tamen, sorte corruptus a reo huic faueat, aut quod aperte simul quidem, quod sit sollicitus de defensione rei, occulte tamen omnia agat, quo reus condemnatur. Ut taceam, in eo, qui iubetur accusatoris partes sustinere, et tamen sollicitus esse de rei defensione, quaecunque eius praeuaricatio nunquam regi possit, cum ita non adsit

modus fecernendi ea, quae aperte aut occulte faciat etc.

(a) Vide dicta ad §. 3. *lit. p.*

(b) Scilicet si Princeps uel iudex non foueat delinquentes, si accusatores aduersus potentes reos aut eorum multitudinem sufficienter protegat. Si praemiis exciter accusatores ad accusationem. Si certas personas destinet, quarum officium consistat in eo, ut delinquentes accusent, non tamen secundum regulas processus inistorii, neque ut hi accusatores ab eius nutu et arbitrio dependeant, ne obstant dicta ad §. 1. *lit. c.*

(c) Si uidelicet iustis accusatoribus dentur praemia, iniulti et calumniatores grauius puniantur

(d) Ere-

sus inquisitorius in hoc passu magis abusui est obnoxius (d).

§. IX.

4. *Quod in processu inquisitorio puniantur etiam delicta occulta.*

Solet et illud afferri pro praestantia processus inquisitorii, quod hic inquiratur etiam in delicta occulta, et quae absque testibus committi solent, nec post se relinquunt opus in sensus incurrens. Verum enim vero hic iterum supponitur tanquam indubitatum, quod tamen ualde dubium est, quasi scilicet expediat Reipublicae, omnia delicta occulta punienda esse (e).

§. X.

(d) Etenim, ut infra uidemus §. 13. *lit. p. q. r.* in processu inquisitorio denunciantes per calumniam, imprimis si denunciatio iurata sit, fere nunquam puniuntur, aut certe non nisi rarissime. Fac etiam, horum calumniam sufficienter coërceri, quis coërcet iudicem iniuste hic procedentem. Actio civilis aduersus iudicem in causis civilibus inique iudicantem exulat in foro, etsi in theoria quotidie inculcetur. Scilicet ob potentiam iudicum, ob diuturnitatem processus, et difficultatem probandi iniquitatem a iudice commissam. At in processu criminali inquisitorio adhuc difficilior redderetur probatio, cum ex dicendis appareat, quod in processu inquisitorio plura capita relinquuntur iudicis arbitrio, quam in processu

quocunque civili, uel accusatorio.

(e) Scopus Reipubl. cuiusuis in puniendis delictis est, ne alii, qui similiter delinquere poterant, irriterentur ad delinquendum, si uideant, delicta esse impunita. Sed quomodo irriterentur illi, quibus incognitum est, an aliquod commissum sit delictum? De occultis non iudicat Ecclesia. Cur respubl. igitur de occultis iudicare deberet? In primis cum forum reipublicae sit externum, ecclesiae uero forum communiter dicitur esse internum, an recte id fiat, iam non disputo. Sed tamen alii, quamuis pauci, sciunt, delictum occulte esse commissum. Saltem ergo haec non debebant esse impunita. At uero de his non loquimur. Et fac etiam, de illis sermonem esse, ad talia sufficiet processus accusatorius. Si urgeas

§. X.

Verum in processu inquisitorio etiam delicta non occulta puniuntur, quae alias poenam a lege civili constitutam non habent, et in quibus adeo non locum habet processus accusatorius, u. g. delicta carnis a legibus civilibus neglecta adeoque horum saltem intuitu commendabitur processus inquisitorius prae accusatorio. Nos uero inuertimus argumentum, et potius quaerimus, quis potestatem dederit inuentoribus processus inquisitorii, ut potestatem legislatariam sibi arrogauerint, et uitia cum criminibus contra principia moralia et iuridica confuderint. (f).

s. Quod ex non occultis etiam illa, quae legibus civilibus non coercentur poenis.

B 3

§. XI.

geas, saltem delinquentem occulte irritari ad delictum idem repetendum, uel maiora etiam patrandam, si non statim puniatur; respondebo: in uiribus humanis non esse, ut omnia irritamenta ad delinquendum, tantum abest, ut omnia occulta irritamenta tollantur e Republica, ergo nec extirpationem eiusmodi irritamentorum esse finem Reipubl. Deinde finem suum obtinebit respublica, si hic, qui antea occulte deliquit, postea puniatur, cum testes adfunt delictorepetito. Neque enim in potestate delinquentium est, ut delicta semper occulte committant, in primis cum postea securius agere soleant, nec tantam circumspectionem, ut antea, adhibeant.

(f) Vitium et crimen ualde differunt. Crimen est, quod laedit praecepta iustitiae, cuius administrandae gratia respublicae sunt institutae. Vitium uero uiolat insuper praecepta honesti et decori. Virtus sui ipsius praemium. Vitium sui ipsius poena. Si urgeas: Imo honorem uirtutis praemium esse, regeram, dedecus et ignominiam esse uiriorum poenam. Si Legislator istam normam secutus poenas saltem statuit criminibus, quo iure alius in Republica ex uitiiis omnibus erimina efficere audeat, cur potestatem legislatariam ad se non pertinentem ui uel fraude sibi uindicat? Taceo, quod ualde suspectam reddat hanc praerogatiuam processus inquisitorii, quod

§. XI.

6. quod pro-
cessus in-
quisitoris in-
stituendus sit,
secundum
normam
certorum in-
diciorum.

Sed tamen in processu inquisitorio non omnia licet iudici pro libidine sua et mero arbitrio agere; uerum adstrictus est ad certa indicia, tanquam ad normam. Imo potius ad incerta, et quorum determinatio arbitrio eius, etsi non mero, saltem ualde laxo, et nullis certis regulis adstricto subiacet (g). Adde, quod et hoc intuitu nulla sit differentia inter processum inquisitorium et accusatorium, cum et accusatoribus praescripta sit probatio similium indiciorum ad obtinendam capturam et torturam reorum (h).

§. XII.

quod saltem uitia uoluptatis no-
ter, quae fere communem omni-
um honestati uel minimum ad-
dicatorum derestationem incur-
runt. Cur non etiam notarunt
poenis uitia ambitionis et auari-
tiae, Zelum intempestiuum frau-
des, scilicet pias, hypocrisis etc.

(g) Constit. Crim. art. 18. Die-
selben Sach, oder Wahrzeichen,
so ein redlich gnugsam Anzeigen,
Argwohn, oder Verdacht ge-
ben, seynd nicht möglsch alle zu
beschreiben. Damit aber den-
noch die Ambleut, Richter und
Urtheiler, so sonst dieser Sachen
nicht bericht seyn, desto bass mer-
cken mögen, woraus eine redli-
che Anzeigung zc. können kan; so
sind deshalb die nachfolgende
Gleichnuß zc. hernach gesetzt.
Idem postea reperitur art. 24.
Sed haec intentio uix obrinere

potest destinatum finem. Si en-
nim iudices sint imperiti, non
eruditiores reddentur per *simi-
lia*, quia similia non probant,
sed illustrant. Si sunt periti et
eruditi, non opus habent do-
ctrina ex loco similium. Ergo
patet, quod prolixior etiam do-
ctrina de sufficientibus iudiciis
nullam possit dare praerogati-
uam processui inquisitorio, prae
accusatorio, quatenus haec do-
ctrina multis abusus apud im-
peritos iudices aut malitiosos,
sub praetextu tamen iuris, sem-
per erit obnoxia.

(h) Scilicet si respicias proces-
sum accusatorium, etiam nouio-
rum temporum. Constit. Crim.
art. 12. uerbis: Nemlich, dass er,
der Ankläger, wo er die peinliche
Rechtfertigung nicht ausfüh-
ren

§. XII.

In eo tamen forte praestantior erit processus inquisitorius prae accusatorio saltem ueteri, aut qui apud alias gentes adhuc in usu est (i), quod in accusatorio rei etiam propter indicia condemnentur, in inquisitorio nunquam condemnentur super solis indiciis, sed uel factum ipsum debeat probari, uel confessio rei adesse (k). Imo nec sic aliquid obtinebis. Quidsi enim indicia sint luce meridiana clariora (l), quid obstat, quo minus condemna-

7. quod in processu inquisitorio rei non condemnentur sine confessione ob solam indicia.

ren, und die geklagte Missethat oder aber redliche Anzeigung zc. derselben, in ziemlicher Zeit, die ihm der Richter sehen würde, nicht dermassen bewies etc. Ergo posito, quod etiam illa indicia et eorum probatio certitudinem quandam habeant, tamen, quatenus habeant, nullam dabunt praerogatiuam iure Naturae processui inquisitorio, prae accusatorio.

(i) V. g. Apud Romanos et Graecos olim, ubi tortura non erat in usu, aut saltem aduersus seruos usurpabatur. Item hodie apud Anglos aliosque populos. Nam ex Constitutione Criminali hac parte iterum nulla est differentia inter processum inquisitorium et accusatorium per *d. art. 12.* iuncto *art. 22.* de quo statim.

(k) Dicto *art. 22.* Es ist auch

zu merken, daß niemand auf ein nigerley Anzeigung zc. endlich zu peinlicher Straff soll verurtheilet werden, sondern allein peinlich mag man darauf fragen zc. dann soll jemand endlich zu peinliche Straffe verurtheilet werden, daß muß aus eigen Bekennen oder Beweisung zc. bestehen, und nicht auf Vermuthung, oder Anzeigen.

(l) Nec mirum hoc alicui uideri poterit, quomodo indicia possint dici luce meridiana clariora, cum indicia saltem faciant praesumptiones et suspiciones, aut argumenta uerosimilia saltem, et ita lubrica et fragilia. Sed facilis est responsio, eaque multiplex: 1. Omnia argumenta, quibus probatur crimen, pariunt saltem uerosimilitudinem in iudice, non scientiam. Testes u. g. quidsi enim sint

demnari possit reus, etiam ob sola, sed talia tamen indicia, sine confessione (m)? Deinde, si uel maxime robur aliquod huic argumento inesset, ualeret aliquid, si confessio delinquentis esset spontanea, et non tormentis, saepe grauioribus ipsa poena (n), extorta,

§. XIII.

sint falsi testes, aut qui deponant de rebus incredibilibus, aut bona fide errent etc. Confessio, etiam spontanea. Quidsi enim reus ex melancholia confiteatur crimen, etiam ubi de corpore delicti constat etc. 2. Verosimilitudo, praesumptio, suspicio habet suos gradus, ita, ut ex illis nonnullae proxime accedant ad scientiam, quae et propterea a Doctoribus uolentiae, aut praesumptiones iuris, et de iure dicuntur. Vnde et commentatores mirifice ad *d. art. 22.* inter se dissentiunt, an et quatenus praesumptiones possint sufficere ad condemnationem. 3. Indicium luce meridiana clarius illud est, quod quidem non probat actum immediate ultimum delicti consummari, sed tamen actus antecedentes et concomitantes, ita, ut nulla ratio dubitandi subsit, quam reus delictum tamen negans pro in nocentia sua afferre possit, quae ullam uerosimilitudinem habeat. 4. Etiam confessio per torturam

extorta nullum addit pondus iudiciis praecedentibus, quia tortura sine respectu ad illa indicia praegnantia et uiolenta (id est, quae quasi uim faciunt iudici, ut ob perspicuitatem eorum et euidentiam cogatur fidem iis habere) in se aequae est res fragibilis et lubrica.

(m) Et haec dicebantur ab antiquis probationes artificiales, de quibus uide declamationes Quintiliani, et Senecae, item Oraciones Ciceronis passim. Habes simul causam, cur hodie in processibus criminalibus exulent probationes illae ueterum artificiales, ubi processus inquisitorius dominatur. Scilicet, ob persuasionem, quasi istae probationes faciant saltem indicia et suspensiones, ac quasi omnis certitudo dependeat demum a confessione per torturam extorta. Locum tamen habent adhuc hodie in illis locis, ubi solus obtinet processus accusatorius, uti in Anglia. (n) Non equidem negari potest, quod

§. XIII.

Quemadmodum autem hactenus dicta non solum monstrarunt, processum inquisitorium præ accusatorio nequaquam iure Naturae comprobari, sed et simul ostenderunt, processum inquisitorium multas in-

Demonstratio iniquitatis sub processu inquisitorio la-

C

qui-

quod olim apud Romanos, ubi nondum liberi homines torquebantur, probationes artificiales delictorum et condemnationes ex solis iudiciis locum habebant; sed et illud norandum, quod istis temporibus poenae capitales quae uitam homini adimunt, et corporis afflictivae nondum essent receptae, unde etiam communiter Doctores ad *d. art. 22. C. C. C.* concedunt, in eiusmodi delictis, quorum poena saltem est pecuniaria, aut relegatio, posse ex iudiciis et praesumptionibus aliquem condemnari, non uero id procedere in delictis, quae poenam capitis aut corporis afflictivam secum ferunt. Interim neque hic multum lucrabuntur defensores processus inquisitorii. Nam initio non absque ratione aduersus ipsos urgeri potest: quod haec exceptio tamdiu nihil prosequitur processui inquisitorio, donec proberur, utilitatem reipl. postulare, ut poenae capitales in delicta statuantur. Vbi tamen

iterum uariae quaestiones affines non erunt confundendae. 1. An poenae capitales et corporis afflictivae repugnent iuri Naturae, aut saltem Christianismo? Hanc negamus, quamuis facile excusamus dissentientes. 2. An possit respublica prudenter administrari, ubi nullae poenae corporis afflictivae et uitam adimentes sunt in usu. Hanc affirmamus. 3. Vtrum prudentius sit, poenas capitales dictare delictis quibusdam, an uero ultra poenas pecuniarias et relegationes, in Republica grauiiores non admittere? hic neutram assertionem uniuersaliter affirmandam aut negandam esse, censemus, sed pro diuersitate circumstantiarum et status Reipublicae, modo illam, modo hanc praeualere debere. 4. Vtrum indicium bene se habentis Reipublicae esse possit, ubi delicta quaedam, sub praetextu iustitiae et zeli singularis, non tantum capitalibus, sed etiam maxime dolorificis, et longius

*rentis pro-
pter cessan-
tiam poe-
nam calu-
mniae.*

quitates, frustra occultatas inuoluere; ita posterius uel ex eo appareret, si rationes hactenus memoratae deficerent, quod in omnibus bene constitutis Rebuspublicis, ubi processus accusatorius fuit receptus, poenae graues etiam in temerarios et falsos accusatores fuerint constitutae (o), at in processu inquisitorio nullum remedium sufficiens datur terrendi calumniatores, siue iudices, siue delatores (p), aut reis innocentibus per eiusmodi calum-

giijs durantibus ac delinquentes ualde torquentibus coercentur. Hanc negamus et firmiter arbitramur, tales poenas inuentum esse solius tyrannidis. Declaratio autem mentis nostrae ulterius petenda est ex infra suis locis dicendis. His uero ita suppositis, facile deinde color pro processu inquisitorio allatus inuerti potest. Scilicet dolendum esse, quod, cum alias nullum sit dubium, toruram esse grauiorem omnibus poenis pecuniarijs, et relegationibus, ad palliandam aliquo modo iniustitiam torturae, inuentae sint poenae crudeliores omnibus crudelis torturae generibus; ac sic causam dari saepius, inquisitis etiam innocentibus, ut ad euitandam crudelitatem torturae, et crudeliora adhuc supplicia solatium quaerant in autocheiria. Denique demus etiam, aliquem ob probationem artificialem indiciorum propinquorum etiam, non posse conde-

mnari ad mortem, (quamuis et his contrarium sit receptum in Anglia) quaenam regula iuris aut prudentiae exigit, ut necesse sit, aut saltem prudenter actum, eum ad eruendam confessionem torquere; aut, ut non melius sit, eum uel impunitum relinquere ob non probatum delictum, aut saltem hoc in casu poenam pecuniariam, aut relegatione non grauiorem eidem dictare.

(o) Docerunt id latius dicenda in sequentibus de Republ. Mosaica & Romana.

(p) Quia uel plane nulla poena est dictata aduersus iudices et delatores, iniuste processum inquisitorium dirigentes, aut per calumniam denunciantes, uel si maxime poenae mentio fiat in legibus, de processu inquisitorio latis, rarissime tamen illa uel applicatur, uel etiam ob mox dicenda difficillime applicari potest.

lumniam grauius laesis facis factionem procurandi (q), quin potius uariae ab inuentoribus processus inquisitorii inuentae sunt palliationes, quibus etiam euidentissimi et palpabiles calumniatores omnem poenam euadere queunt (r).

§. XIV.

Ut taceam, torturae et carcerum squalidorum usum, si non originem, saltem potissima incrementa debere inuentoribus processus inquisitorii (s).

§. XV.

Postquam hactenus ad oculum demonstrauius, processum inquisitorum non oriri ex iure naturae, sed potius in multis capitibus dictamini rectae rationis aduersari, iam facile praeuideri potest, quod scriptura sacra eum haut quaquam introduxerit, aut commentauerit; sed quod dicta scripturae eam in rem ab autoribus et defensoribus processus inquisitorii allata, non nisi per torturam euidentissimam eotrahantur, cum scriptura sacra nihil doceat, quod dictamini rectae rationis sit aduersum (t).

Item propter incrementa torturae, et carcerum squalidorum.

Probatio generalis, quod processus inquisitorius non possit ex scriptura sacra deduci.

C 2

§. XVI.

(q) Nam primo diuturnitas processus ad resarciendum damnum et restitutionem famae instituendi, reddit fere eiusmodi actiones inanes, deinde potentia iudicium, quae regulariter ita comparata est, ut ad faccum et peram redacti inquisiti innocentes, aduersus eam ne hiscere quidem audeant, eos terret.

(r) V. g. Intuitu denunciatorum, quod delictum ex intentione Christiana et iusto zelo ad-

uersus uitia denunciauerint, intuitu iudicium, quod bona fide et secundum arbitrium ipsis a processu inquisitorio indultum, inquisitionem formauerint, quod acta ad collegia prudentium transmiserint, et secundum responsa ab his data eam continuerint etc.

(s) Clarius id ostendent dicenda inferius, ubi de uera processu inquisitorii origine agemus.

(t) Docet quidem sacra scriptura supra

§. XVI.

*Sed uel sola
relatio di-
ctorum S.
Scripturae
contrarium
doceat.*

Vnde non opus habebimus, ut subtilibus distinctionibus aut profundis meditationibus utamur in responsionibus ad textus Bibliorum, pro demonstranda origine processus inquisitorii allatos, sed uel sola recensio eorum ostendet argumentationis ineptitudinem et insufficientiam, si modo seponamus auctoritatem eorum, qui talia proferunt (u).

§. XVII.

1. Genes.
XVIII. 20.
21.

Initio adducitur dictum Geneseos 18. uers. 20. et 21. ubi Deus ad Abrahamum dicit, quod uelit inquirere, an fama de impietate ciuium Sodomæ et Gomorrae cum rei conueniat ueritate. Sed exinde nihil amplius probatur, quam, quod incumbat magistratui, ut inquirat in delicta publica et notoria, non, ut instituat processum inquisitorium (w).

§. XVIII.

2. Exod. II.
n. seq.

Porro allegatur factum Mosis, interficientis Ægyptium,

supra naturalia, sed non contradictoria rectæ rationi. Mirandum tamen maxime, qui fiat, quod crassissimi errores in Iurisprudencia Naturali hactenus fere unice, etiam apud protestantes, ex scriptura sacra fuerint defensi, et restauratores iurisprudenciae naturalis, tanquam impii Doctores, et qui doceant ea, quae sacris literis repugnant, fuerint per calumniam traducti; sed haec omnia referenda sunt ad reliquias Papatus. Nun-

quam enim Scriptura sacra id dicit, quod uolunt dissentientes, sed auctoritas ueterum Ecclesiae Doctorum in Papatu, alienum sensum dictis Scripturae imponentium, huius mali unica est causa.

(u) Vnde nec hic allegabimus autores, qui talia dicta proferre solent, ne auctoritas eorum lectores incautos terreat, aut ne uideamur iis uelle insultare.

(w) Repete dicta ad §. III.
lit. q.

(x) Hinc

prium, quod refertur *Exodi II, u. 11. seqq.* impertinenter plane. Vti enim ex hoc facto Mosis, extraordinario plane, et ex speciali instinctu diuino perpetrato nequaquam iustificari poterit factum priuati, ex intempestiuo zelo, Mosen imitari uolentis, ita tum demum ad hoc dictum respondebimus, si exinde secundum regulas legitimae disputationis fiat argumentum, cuius conclusio sit: Ergo a Mose introductus fuit inquisitorius processus.

§. XIX.

Porro *Deuteronom. XIII, u. 12. seqq.* Moses quidem ^{3. Deuter. XIII, u. 12. seq.} praecipit populo Israëlitico, ut si audierint, ueros quosdam improbos in quapiam Hebraeorum urbe palam seduxisse alios ad cultum idololatricum, nec tamen poenas debitas tulisse, in eum rumorem diligenter inquirere, et si ueritatem rumoris deprehenderint, ui bellica eam urbem totam deuouere debeant, sed quis exinde uelit inferre, quod Moses introduxerit processum inquisitorium.

§. XX.

Eadem fere est ratio dicti, huic affinis, *Deut. XVII, u. 4.* ^{4. Deuter. XVII, u. 4.} ubi iterum Moses iubet idololatram post diligentem inquisitionem ueritatis, lapidibus obrutum occidi debere, nisi quod in praecedente loco plane non sermo sit de processu iudiciali, hic uero supponatur quidem processus iudicialis, sed non inquisitorius (x).

C 3

§. XXI.

(x) Hinc recte Iulius Clarus | relam partis seu accusationem,
(frustra propterea notatus a | uel ex officio (scilicet per inquisitionem stricte sic dictam) formari.
Carpouio *Pract. Crim. q. 103. n. 14.*) notauit inquisitionem in crimina (late sic dictam) uel ad que- |

(y) Nam

§. XXI.

5. *Iosuae*
VII. v. 19.

Sed ita tamen negare non poterimus, quod *Iosue* VII, 19. seq. citra processum accusatorium processum inquisitorium aduersus Hachanem a Iosua fuerit institutus. Ita quidem est, sed uti, qui ad hunc locum prouocant, ipsimet fatentur, processum hunc inquisitorium plane fuisse singularem, (et ita a processu inquisitorio, quem nos descripsimus, diuersum (y) per illum locum nil amplius probatur, etiam forte ex intentione eorum, qui ad eum prouocant, quam quod rectae rationi non repugnet, si ex officio magistratus, deficiente accusatore, quandoque inquirat in crimina, quod nemo negauit (z).

§. XXII.

6. *Proverb.*
XX. u. 8.
XXIV. u. 11.

Porro nobis non licuit esse tam beatos, ut cum dissentientibus, in Proverbiis Salomonis XX, 8. & XXIV. v. 11. (a) potuerimus inuenire fundamenta ullius processus inquisitorii, tantum abest, ut illius, quem descripsimus. Ergo res tota relinquenda Lectori, qui lynceis forte oculis textus illos adspiciendo illud inventum ibi reperire possit.

§. XXIII.

(y) Nam 1) speciali iussu Dei instituebatur; 2) adhibita forte tanquam remedio inuestigandi supernaturali. 3) Hachan sponte crimen absque ulla tortura profitebatur.

(z) *Vid. supra §. III. lit. I.*

(a) In priori loco dicit Salomo: *Regem, in loco iudicii sedentem, oculis mentis suae omnia mala dispellere.* In posteriore

docet; *succurrendum esse iis, quos alii per iniustam uiolentiam interficere uolint.* Prius dictum etiam quadrat ad accusatorium processum. Posterius forte plane non respicit ad proceudiciale, ita, ut sic locus pararellus cum *Pf. LXXXII. uers. 4.* Aut si respicit, habebis eius explicationem in libro de
Su-

§. XXIII.

Idem sentiendum de dicto *Rom. XIII. u. 1.* Vt enim illud dictum a multis parum apte adductum fuit, ad probandam assertionem, quod Deus sit causa immediata Malefatis, ita multo minus aptum est ad probandum processum inquisitorium, etiamsi uersiculos sequentes adiungas.

7. *Rom. XIII. u. 1.*

§. XXIV.

Denique nec parabola *Luc. XVI. u. 1. seqq.* de Domino inquirente in maleuersionem oeconomii sui, ullo modo aliquid facere potest ad demonstrandam originem processus inquisitorii, aut ad eius iustificationem; etsi Pontifex (b) id eum protulerit in finem. Solent enim Pontifices quilibet ex quolibet Scripturae textu probare.

8. *Lucae XVI. 1. seq.*

§. XXV.

Id tamen dissimulare nolumus, recte a dissentientibus notari eos, qui ut probent, sine accusatione non licitam esse inquisitionem, provocant ad dictum Christi in Evangelio de muliere, coram ipso de adulterio accusata: *Mulier, si nemo te accusat, nec ego te condemno*, quasi exinde clarissime pateat sine accusatione, ne quidem de iure diuino reum alicuius delicti ad poenam esse condemnandum. Nam Christus in illo dicto neque ad processum accusatorium, neque ad inquisitorium respexit, sed innuere uoluit, quod ipsius officium sit, saluare homines, non condemnare (c).

Dictum tamen *Iob. VIII. u. 11.* nihil etiam probat contra processum inquisitorium.

§. XXVI.

Sufanna, ubi Daniel observans hoc praeceptum assistebar innocentis reae in processu accusatorio.

de quo §. *XVII.* uide infra §. *LIII.* ubi locus est desertus.

(b) Vt et dictum *Geneseos,*

(c) Vid. *Carpzovii Pr. Cr. q. 103. n. 26. et 37.*

§. XXVI.

*Interim res-
publica Isra-
ëlitica igno-
ravit proces-
sum inquisi-
torium ?*

Interim tamen negari etiam nequit, quod in Republica Israëlitica solus processus accusatorius in criminalibus ordinariè fuerit receptus, atque characteres processus inquisitorii, ab initio indicati, ibi plane exalauerint (d). Vnde facile iudicari poterit, quod communis Rerumpublicarum necessitas et utilitas non postulet, ut processus inquisitorius introducatur in Rempublicam, aut processui accusatorio praeferatur (e).

§. XXVII.

*Et solus ac-
cusatorius
ibi fuit rece-
ptus*

Initio accusatorium processum fuisse receptum in Republica Israëlitica, passim ex sacris literis (f) constat, consentientibus hac in parte Rabbinis (g), et qui de Republica Iu-

(d) Vtramque assertionem probabunt sequentia.

(e) Nam si postularer communis Rerumpublicarum necessitas et utilitas inquisitorii processus introductionem, haut dubie Deus per Mosen etiam in sua Republ. eum introduxisset. Et quia Respublica Israëlitica a Deo ipso instituta, est omnium sapientissima ac perfectissima in hoc imperfecto statu humani generis, nullum est dubium, quin Deus etiam introduxisset processum inquisitorium in Rempublicam Israëliticam, si saltem praestantior esset accusatorio.

(f) Videatur e. g. *Deuter. XIX. 17. et XXV.*

(g) Sed hoc argumentum saltem confidero ut illustrans. Nam etiam si Rabbini dissentirent, parum nostrae noceret sententiae. Horum enim commentis maiorem fidem de rebus antiquis loquentibus non habemus, quam otiosis Monachis apud Christianos et eorum fabellis, quas finxerunt de iis, quae primis post Christum natum seculis gesta sunt, cum Clerico in *Dissert. de Synedr. 72. Vivor. §. 6.* Quod uero hac in quaestione consentiant Rabbini cum S. Scriptura, quoad assertionem hanc generalem, patebit ex illis, quae magna industria collegit Seldenus de *Synedr. Veter. Hebraeorum Lib.*

Judaica scripserunt (h), solum uero processum accusatorium ordinarie fuisse receptum, constat exinde, quod dissen-

Lib. II. capi. 13. de cuius opere tamen prudenter iudicauit idem Ioh. Clericus *ibid. §. 7.* oprandum uidelicet esse, ut a uiro doctissimo non minor diligentia adhibita fuisset in diiudicando et secernendo uero a falso, quam in colligendo eo, quod pertinet ad Synedrimum, ex scriptis Rabbinorum; ita enim multo utilius fore eius opus, interim tamen gratias ipsi agendas esse ob exantlatum laborem collectionis, quem ipse subire nolle.

(h) Apud Cunaecum quidem ea de re nihil inuenire potui. At Sigonius de Republ. Hebraeor. *Lib. VI. c. 7.* habet sequentia: *Ordo rei apud iudices peragendaefirme fuit huiusmodi: Qui nomen deseruo alterius cupiebat, is ferme aut Regem, aut Pontificem, aut Principes odibat, reumque denunciabat. Quo facto illi ministros ad hominem capiendum mittebant, et si res uelisset, eorum etiam a praefecto templi acceptam adiciebant, eumque ad se adductum firme in carcere, atque in custodia militari habebant, donec de-*

illo iudicaretur. Inde uniuerso conuocato concilio opera cognitioni dabatur. Intendebatur autem ab accusatore crimen et poena his uerbis: Iudicium mortis est uiro huic, quia hoc aut illud fecit. Repellebatur autem a defensore his: iudicium mortis non est uiro huic, quia illud non fecit, aut quia iuste fecit. Vbi uero perorata utriusque causa erat, tum iudicibus suffragia dabantur, atque ille pro numero sententiarum aut condemnabatur, aut absoluebatur. Vbi uero res ad Romanos redacta est etc. Et si uero haec uerba ultima restentur, quod Sigonius hic loquatur de temporibus Reipubl. Iudaicae ante Romanorum Imperium, tamen etiam ex toto capite constat, quod non solum ad statum primaecum Reipubl. de quo nos potissimum sumus solliciti, respiciat Sigonius, sed etiam plurima ibi afferat, quae pertinent ad statum Reipubl. sub Regibus, ubi tamen iam non parua alteratio status primaeci erat facta.

D

(i)

dissentientes nulquam in sacris paginis possint docere
processum inquisitorium (i).

§. XXVIII.

*Nec inquisi-
tio instituta
in delictis
occultis.*

Deinde noluit etiam Diuinam Numen inquiri,
deficientibus accusatoribus, in delicta occulta (k), ubi
nullum corpus delicti, grauissima, ubi etiam de corpo-
re delicti constaret, processum inquisitorium instituere
praecipit. (l)

§. XXIX.

*Neque o-
mnia uitia
apud He-
braeos pu-
nita.*

Neque etiam in omnia uitia siue occulta, siue non
occulta inquiri, aut ea puniri iussit, in quae postea auto-
res processus inquisitorii, etsi sint occultissima, inquiri
uoluerunt. Ita pro criminibus puniendis non fuisse
habita apud Hebraeos bigamia, concubitus mariti cum
soluta, stuprum uirginis et uiduae honeste uiuentis, tan-
tum

(i) Vt patet ex dictis haete-
mus a. §. 15.

(k) Quo nomine alias proces-
sus inquisitorius commendari
solet per dicta superius §. 9.

(l) Deuter. XI. 1. seq. Cum in
terra, qua possidenda leboua De-
us tuus te donat, inuenietur con-
fossus et iacens in agro, neque
notum erit, quis eum occiderit,
tunc exhibunt senes tui, seu iudi-
ces etc. Sument uirulam etc.
Deinde etc. ducent in etc. uol-
tem etc. atque illic uitulae ca-
put amputabunt etc. Omnes

uero senes urbis illius proximi
confosso, manus suas abluent su-
pra uirulam, cui in ualle caput
amputatum fuerit, et responden-
tes dicent: manus nostrae non
effuderunt sanguinem hunc, ne-
que oculi nostri caedem uide-
runt. Propitius esto, O leboua,
populo tuo Israëli, quem libera-
sti, neque caedem hominis inno-
xii imponas populo tuo Israëli.
Sic expiabitur illis is sanguis etc.
Illustrabit etiam hic locus ea,
quae superius ad d. §. 9. an-
notauimus, quod scilicet utilitas
Rei-

tum abest, ut processus inquisitorius in iis locum habuerit (m).

§. XXX.

Porro ignorauit Respublica Hebraeorum carceres ^{Ignoti illis} (n) squalido et torturam cum suis indiciis. Sed si ^{carceres} reus non conuinceretur de crimine per duos testes, ab ^{squalidi, ut} soluebatur a poena capitali (o). Neque adeo tum tem- ^{et tortura.} poris persuasus erat populus Israëliticus, ac si Magi- stratus DEi iram excitaret, si non torqueret reum, quem unicus testis nocentem esse dixerat, etiam aliis accedentibus indiciis.

§. XXXI.

Denique etsi Moses iussu diuino nonnullis deli- ^{Et poena-} ctis poenas capitales imposuerit, easque satis terribiles, ^{rum capita-} non tamen erant illae inhumanae et crudeles, quales fe- ^{rum rigor} cum tulit processus inquisitorius (p). Nec rigor etiam ^{ac crudeli-} tan-

Reipublicae non postulet, ut omnia delicta occulta puniantur.

(m) *Exod. XXII. u. 16. Deuter. XXII. u. 28. Conf. Deuter. XXI. u. 10. et. XXII. u. 13. seq.* ubi quidem in priore loco permissum erat Israëlitaë citra matrimonium concumbere cum captiua, iu posteriore licebat quidem marito acculare sponsam defloratam, sed non inquirebatur in delictum citra accusationem. Confer dicta superius §. 10.

(n) De carcere uide supra locum Car. Sigonii descriptum ad

§. 27. lit. b. uerbis: *ferme in carcere.*

(o) Idque saepius repetitur in lege Diuina Num. XXXV. u. 30. Deut. XVII. u. 6. XIX. u. 15. Etiam in homicidio.

(p) Hic initio notandum *extirpationem delinquentis a populo suo*, cuius saepe fit mentio in lege Mosaica, non denotare semper poenam capitalem ab hominibus inferendam, sed saepe innuere iudicia Dei occulta. Locus perspicuus est *Leuit. XX. u. 5. iunct. uersic. praeced.* Confer. *Genes. XVII. 14.* ubi iterum non potest

tantus in earum applicatione, qualem communiter
per

extirpatio intelligi de poena capitali. Deinde poena capitales quatuor generum apud Israelitas erant usitatae, nimirum poena gladii, strangulationis, Seldenus de I. N. et G. secundum disciplinam Hebraeorum Lib. VII. cap. 6. p. 854. et fusius de Synedriis Lib. II. c. 13. §. 4. seq. p. 890. Sigonius de Republica Hebr. Lib. VI. cap. 8. qui loco suspensii crucifixionem recenset. Sed rectius subiungit, quod iudaei crucifixionis poenam a Pilato postulauerint, non legibus suis, sed Romanis. De gradibus harum poenarum ira Seldenus d. p. 890. *Gravior habebatur lapidatio, quam combustio, atque haec gladio, uti et hic strangulatione.* Sed hic circa tradita Rabbitorum cautela est adhibenda, cuius iam meminimus ad §. XXVII. lit. g. Vnde dubium an recte se habeant ista, quae sequuntur apud Seldenum p. 891. seq. *Combustus fimo immergebatur usque ad genua. Tum linteum durius, molliori inuolutum, collo eius circumdatum a testibus hinc inde traheretur, usque dum*

os aperiret, in quod stannum aut plumbum liquefactum iniiciebant, quo uiscera comburerentur. Gladii poena erat decollatio. Strangulandus fimo etiam immergebatur usque ad genua. Tunc linteum guttur ei constrictum, usque dum animam efflaret: Trabea suspendiis, saxa, quibus lapidandus interiret. Gladius, quo quis sic decollatus, et linteum iura cum in strangulatione, uideretur etiam illud in combustione adhibitum. Id e quidem non mirandum, quod strangulatio aut suspensium pro mitiori poena habita fuerit a Rabbis, quam gladius, (unde et dicere soliti sunt: quod Moses ipsos docuerit; omne mortis infligendae genus in lege simpliciter seu generatim sine adiectione aliqua dictum, significare strangulationem) secus ac nos existimamus. Nam saepius in infligendis poenis grauitas poenae existimatur ex opinione hominum, saepe uariante aut falsis conceptibus subnixi. Si rem ipsam spectes, nec strangulatio, nec decollatio delinquentem dolore corporis afficit, sed utrobique

que patiens in momento omnifensione priuatur. Ita notum est, quod apud nos aliquem fame aut siti necare, pro crudeli moris genere habeatur. Contra Tacitus et alii scriptores historiae Augustae memorant, sub Tiberio, Nerone etc. multos sponte fame sese necasse. Sed de combustione dicit Rabbitorum non sunt uerofimilia. De ipsa poena combustionis in lege mosaica unicum saltem deprehendi locum *Leuit. XX. u. 14.* similiter Sigonius *d. c. 8.* hunc unicum locum allegat. Ad quem recte notat Clericus, descriptionem illam combustionis Rabbiticam, uix posse combustionem uocari. Vnde uehementer dubitat; an eiusmodi supplicium esset apud ueteres Hebraeos. Ego insuper dubito, an strangulatio sit modus delinquentem adigendi, ut eos aperiat, deinde si aperiat, an, ubi gula est obstricta per linteam, possit infundi plumbum liquefactum ad uiscera comburenda pertingens. Sed quicquid tamen huius sit, eum in *d. l. Leuitici* memoraretur differ: poena combustionis, et uerofimiliter autores processus inquisitorii poenam uiuicomburii sub colore illius loci in Rempubliam Christianam introduxerint, ualde obstat sententiae nostrae, quod Deus nul-

lam poenam crudelem in Republica sua introduxerit, praecipuum combustionis. Imo non concipi potest, quomodo Rabbinici dicere possint, combustionem lapidatione fuisse mitiorem. Et clericus *ad d. cap. 20. Leu. uers. 2.* contrarium habet: *lapidationem post uiuicomburium fuisse poenam grauissimam.* Lapidationis uero modum describit Seldenus *d. p. 891. Lapidabatur reus ad hunc modum. E suggestu binis hominis staturis leo a testibus pronus in saxum deiciebatur, nudus praeter uerenda, sed foemina non alibi uuda, quam in pectore quod in saxum illidendum. Si non ita moriretur, iactu lapidum populus circumflans eum interficiebat.* Sed forsitan et haec referenda sunt ad fabulas Rabbiticam. Scriptura de lapidatione loquens saltem mentionem facit de lapidibus in reum a populo coniectis, et in historia Iosuae, ubi Deus etiam iusserat combustionem, hoc praecipuum sic intellectum fuit, ut prius, antequam rei comburerentur, lapidatione necarentur. *101. 1 II. u. 15. 11. 24. seq.* Vnde non male colligit Clericus *ad uers. 25.* eum morem Hebraeorum fuisse, ut prius lapidibus interirent, qui erant comburendi. Adeoque et hoc dubium iam est expediri.

persuadere uoluerunt autores processus inquisitorii (q).

§. XXXII.

Contra falsorum testimonii poenam grauisima.

Quin et sapientissime a diuino Numine fuit prouisum, ne temerarii accusatores impunes manerent, quod iterum in processu inquisitorio non obseruari intuitu denunciatorum, iam notauimus (r). Etsi enim de falsae accusationis poena nihil legatur in lege Mosaica, sufficit tamen, quod falsi testimonii poena grauisima sancitur Deut. XIX u. 16. seq. At uero testes et accusatores in idem quasi apud Hebraeos recidebant (s), imo et denunciatores (t).

§. XXXIII.

(q) Ira notum est, communiter hactenus doctum fuisse, poenam homicidii capitalem ita esse ex iure uniuersali deductam, ut nulla remissio eius locum habeat, qualiscunque demum homo fuerit interfectus, sed contrarium docet lex Mosaica diserte Exod. XXI. u. 13. seq. Intuitu homicidii uoluntarii quidem, sed non insidiosae praemeditati, item uers. 20. seq. ratione homicidii in seruo uel ancilla commissi. Vide latus Dn. Praesid. *Dissert. de iure aggratiandi Principis Euangelici in causis homicidii cap. 4. §. 5.*

(r) Supra §. 13.

(s) Seldenus *d. cap. 13. §. 3. p. m. 387.*

(t) Vide locum ex Sigonio supra descriptum §. 27. *lit. b.* Et quamuis id uideatur parum conuenire cum dicamine rectae rationis, et moribus apud alias gentes receptis, ut denunciator et accusator testis sit, tamen illa inconuenientia est saltem apprensens, et inde profluens, quod apud illos, ubi accusator et denunciator testis esse nequit, poena Mosaica testium falsorum non simul sit usu recepta, sed parum aperte neglecta. Confer. Domini Praesid. *Diss. de Fide Iuridica cap.*

§. XXXIII.

Pergo ad Graecos, de quibus tamen pauca erunt dicenda, cum non meminero, quendam originem processus inquisitorii a Graecis deriuasse. Sufficiat itaque quaedam annotasse ex legibus Atheniensium Spartanorumque. Athenienses quod concernit, fatis ex Luciano, (u), Demosthene (w), ac Maximo Tyrio (x) constat, quam alieni fuerint Athenienses a criteriis processus inquisitorii a nobis descripti.

Inter Graecos Athenienses solum processum accusatorum approbarunt,

§. XXXIV.

cap. 2. §. 10. 33. 36. 54. 57. seq.

(u) Lucianus de non temere credendo calumniae T. I. p. 818. ex uersione Melanchthonis: Ea est extrema iniuria (clanculum insectare absentes) uel optimorum Liatorum iudicio Solonis, et Draconis, qui iureiurando Senatum Atheniensem adstrinxere, ut pari benignitate gratiaque tam reum, quam actorum iudex audiat, dum alterius causam honestiorem intelligat. Saelestum et crudelle iudicium esse, si quid statuat antea, quam cum accusatione comparata sit defensio. Ad haec sibi male propitios Deos reddunt isti, qui cum accusanti aures libere indulerint, reo dant, aut praestigiis capti delatoriis iussitantes condemnant.

(w) Demosthenes in Aristogitonem Orat. II. Quapropter et Solon tardas plebeiis; Magistratibus, populique gubernatoribus ueloces constituit poenas; quod existimabar, de illis quouis tempore supplicium sumi posse; eos moram ultionis non permittere.

(x) Maximus Tyrius Dissert. 39. Ac quid Deus quidem, ac quomodo colendus? Nec enima haec curant mille illi iudices faba lecti: neque Solon de his quicquid omnino statuit; nec Draconis uenerandae illae Leges. Sed in ius uocare, accusare, deferre, rationem facti exposcere, calumniae iuramentum exigere, aut praestare, et quae.

§. XXXIV.

Item et Lacedaemonii.

Lacedaemonios autem quod attinet, nec apud hos quicquam reperire licet, quod faueat processui inquisitorio, quin potius iudice Nicolao Cragio, multa ab his mutari possent Christiani ad emendationem causarum criminalium (y).

§. XXXV.

quaecunque istiusmodi, haec sunt illa, quae in Heliaea aguntur.

(y) Cragius de Republica Lacedaemonior. Lib. IV. cap. 8. p. 436. In iudiciis capitalibus, hoc peculiare, ut causa semper in dies complures ampliaretur et proferretur, nec statim iudicium absolueretur. Deinde ut in reatu, nihilominus qui accusatus erat, maneret, etsi accusator minus probauerat, quod intenderat. Vtriusque ratio redditur, quod Lacedaemonii, ab iis, quae semel decrueuerant, non recederent. Idem Cragius Cap. 10. Lacedaemoniis quamuis ii in poenis prae aliis seueriores et rigidiores essent, non alia exquisita poenarum genera recepta esse, ait, quam quae passim in usu, uidelicet haec sex: damnium, uincula, uerbera, ignominiam, exilium et mortem. Moris uero genus hoc unicum fuisse usitatum, obseruat idem p. 456.

uidelicet strangulationem, quae collo in laqueum inserto animi damnari elidebatur. Denique in sine p. 458. concludit: Lacedaemoniorum exemplo disce possent haud dubie multa Christiani magistratus, quibus legum quorundam iniquitatem et suppliciorum atrocitatem emendare liceret. Sed in hac iudiciorum corruptela, et suppliciorum durezza, quanoxi et innoxii, passim in omnibus Rebus publicis affliguntur, uix forte au emendatio sperari poterit. Forte tamen tanta non in omnibus fuit aequitas Legum Spartanorum, ut Christianis exempli loco proponantur, quod fufius, deduxit Dominus Praefes in lectionibus priuatis de prudentia Legislatoria. Plura de processu criminali apud Graecos collegit Iohannes Philippus Pfeiffer Lib. II. Antiquitat. Graecarum. cap. 24. sequentibus, sed quae

§. XXXV.

Restant Romani. Vbi mirari liceret, qui factum fuerit, ut communi errore ab his deriuari soleat origo processus inquisitorii, cum tamen et Pandectae et Constitutiones Imperatoriae nil nisi processum accusatorum (z) recenseant, et poenas calumniantium accusatorum (a) indicent, et torturam olim non nisi rarissime, et inuitu processus inquisitorii, recentioribus etiam temporibus, non ita promiscue usurpatam esse testentur (b), et carceres nolint inter poenas referri (c) etc.

Romani
saltem ha-
buerunt
processum
accusatori-
um.

§. XXXVI.

quae cum iudicio sunt distin-
guenda.

(z) t. t. ff. et C. de Accusatio-
nibus et Inscriptionibus.

(a) Eodem tit. et t. t. ff. de praes-
uaricat. et ff. et C. de Calumnia-
tor. et ad Sctum Turpilianum.

(b) t. t. ff. et C. de quaestionib.
Videatur omnino de origine et
progressu torturae apud Roma-
nos Schliter. Exercit. 49. §. 119.
et seq., quem exscribere nolu-
mus. Vlpianus recte L. 1. §. 23.
de Quaestio: Etenim res est fra-
gilis (quaestio) et periculosa, et
quae ueritatem fallat. Namque
plerique patientia siue duritia tor-
mentorum, ita tormenta contem-
nunt, ut exprimi eis ueritas
nullo modo possit; alii tanta sunt
impatientia, ut in quouis men-
tiri, quam pati tormenta uelint;

ita sit, ut etiam uario modo fa-
teantur, ut non tantum se, ue-
rum etiam alios comminentur.

(c) Idem Vlpianus L. 8. §. 9. de
Poenis: Carcer ad contemendos
homines non ad puniendos haberi
debet. Interim non diffiden-
dum est, sub statu Imperatorio
quaedam praeludia quasi aut
concomitantia processus inquisi-
torii paulatim irrepsisse, ut pote
squalorem carcerum, poenas
carcerum l. 1. et 2. C. de Custodia
reor: tormenta carcerum l. 7. pr.
ff. de pos. l. 15. §. 41. de Iniur., tor-
mentorum extensionem ad libe-
ros homines, sub praetextu uan-
nae rationis, et perpetrationem
criminis, quod tamen per tor-
turam inquirendum erat, ut cer-
tam supponentis. L. 3. C. de
Quaest.

E

§. XXXVI.

*Clara ea de
re testimo-
nia.*

Imo adhuc magis mirandum, unde audacia illa prouenerit, cum tot testimonia diferta scriptorum aliorumque uirorum Romanorum adsint, perspicue testantia, sine accusatione et omnibus ad processum accusatorium pertinentibus, non licuisse apud Romanos reos criminum condemnare, neque solum in statu Reipubl. liberae, sed et sub Imperatoribus (d).

§. XXXVII.

Quaest. Conf. Schilter. Exerc. 49. §. 163. poenas capitales etiam crudeliores, cum initio Reipubl. Romanae ultra aquae et ignis interdictionem non procederetur, ut uel tyronibus ex Institutionibus notum est. Interim tamen ipse processus inquisitorius fuit res adhuc iuri Iustini-aneo incognita.

(d) Cicero pro Roscio Amerino. *Quare facile omnes patimur esse quamplurimos accusatores, quod innocens, si accusatus sit, absolui potest, nocens, nisi accusatus fuerit, condemnari non potest.* Festus Act. XXV. u. 16. *Non est consuetudo Romanis, dare aliquem hominem ad perditionem, priusquam accusatus ad conspectum habeat accusatores, locumque defensionis accipiat de criminatione.* Tertullianus in libro ad Scapulam; *Pudens missum*

ad se Christianum cum elogio, concussionem eius intellectu dimisit, scisso eodem elogio, sine accusatore negans, se auditurum hominem, secundum mandatum. D. Marcus apud Gallicanum: *non possumus reum facere, quem nullus accusat.* Ambrosius Lib. VIII. Epist. ad Synagrium: *Si leges publicas interrogemus, accusatorem exigunt.* Denique ipsi Imperatores Honorius et Theodosius L. ult. C. de accusat: *Accusationis ordinem iam dudum legibus institutum seruari iubemus, ut, quicumque in discrimen capitis accersitur, non statim reus, qui accusari potuit, existimetur: ne subiectam innocentiam feriamus. Sed quisquis ille est, qui crimen intendit, in iudicium ueniat, nomen rei indicet; uinculum inscriptionis arripit,*

§. XXXVII.

Sed mirari desine. Quae apud nos in usu sunt, pro sanctis et sapientibus habemus, ac eadem, uel talia apud omnes populos et gentes in usu fuisse, primo nobis, deinde aliis persuademus, et ut finem nostrum obtineamus, quaecunque saltem umbra uerosimilitudinis in aliorum scriptis appareat, quae huc trahi possit, eam arripimus, et si sponte sequi nolit, torquemus. Hic naeuus communis humani generis etiam ICtos celeberrimos ita occaecauit, aut potius plusquam lynceos effecit, ut in textibus iuris Romani processum inquisitorium uiderent, qui tamen ibi nusquam apparet (e).

*Fons communis per-
suationis
contrariae.*

§. XXXVIII.

Prodeat initio Pomponianus. Hic inter alia memorat; (f) *Cornelium Syllam quaestiones publicas con-* *Respondetur 1. ad L.*
ruisse, ueluti de falso, de parricidio, de sicariis. *2. §. 32. ff.*
Vides hic, a- *de O. I.*

E 2

iunt,

piat, custodia similitudinem &c. patitur, nec impunitatem fore nouerit licentiam mentendi, cum calumniantes ad uindictam poscat similitudo supplicii etc.

(e) Simili modo excusandi sunt B. Patres Ecclesiae, quando ex eadem imbecillitate humana saepissime torserunt dicta S. Scripturae ad mores et doctrinas receptas suorum temporum. Excusandi sunt, inquam, non sequendi. Nos uero in quaestione praesente eadem facilitate ostendemus imbecillitatem textuum iuris ciuili pro-

processu inquisitorio adductorum, qua idem monstrauiimus supra in textibus sacrarum literarum; ita, ut non opus habeamus, ut cum aliis distinguamus inter inquisitionem generalem et specialem, aut inter remedia ordinaria et extraordinaria: Sed una saltem responsio generalis nostra. Umbra saltem, et saepe ne umbra quidem processus inquisitorii apparet in legibus Romanis, in quibus processum inquisitorium quaesiuere Doctores.

(f) L. 2. §. 32. de O. I.

iunt, iam tempore Cornelii Syllae, adhuc in libera Rep. quamuis ad occasum uergente, in his criminibus institutae sunt *quaestiones publicae*, ergo ibi locum habuit processus inquisitorius. Quis negaret? Addere potuissent etiam titulum Digestorum de *Quaestionibus*, aut etiam titulum de interrogationibus in iure faciendis. Fit et ibi mentio quaestionum et interrogationum. Ergo, cur non et ibi lateret inquisitorius processus (g).

§. XXXIX.

22. ad L. 13.
de Officiis
Praefidis.

Similiter Vlpianus (h) dicit: *Congruere bono et graui Praefidi curare, ut pacata atque quieta prouincia sit, eumque id non difficile obtenturum, si sollicitè agat, ut malis hominibus prouincia careat, eosque conquirat: nam et sacrilegos, latrones, plagiarios, fures conquirere debet: et prout quisque deliquerit, in eum animaduertere, receptoresque eorum coercere.* Atqui hic dicunt, plus est, quam simplex quaestio, est *conquisitio* delinquentium. Bene. Sed *conquisitio* non est *inquisitio* (i), non magis ac *conductio* inductio, aut *conscriptio*, *inscriptio*.

§. XLI.

(g) Sensus apud Pomponium est: Olim non licebat ulli magistratui in ciuem Romanum sine speciali iussu populi Romani animaduertere. Donec Anno V. C. 604. Praetores ordinarii creati sunt, qui de repetundis pecularu, maiestatis, et de ambitu ordinarie iudicarent. His adiecit Sylla quaestiones de falso, parricidio, sicariis. Vnde et magi-

stratus ipsi quaestorum u. g. de parricidio nomen accipiebant. Quaestores, a quaerendo, qui conquirent publicas pecunias et maleficia. Vinnius et Cocceius ad istum Pomponii locum. Fenestella de Magistrat. Romanis cap. 3. Pomponius Laetus de Magistrat. Rom. cap. 17.

(h) L. 13. pr. de Offic. Praefidis.

(i) Conquirere zusammenführen

Imo uero, urgebunt dissentientes, ista distinctio tua inter quaestionem, conquisitionem, et inquisitionem grammatica est, sed si ad quaestionem praesentem applicetur, ineptissima. Etenim dum S^Ctum iubet *publicam quaestionem* de familia necatorum habendam esse, Vlpianus explicet, quid per quaestionum hic intelligatur: *quaestionem autem*, ait (k), *sic accipimus, non tormenta tantum, sed omnem inquisitionem et defensionem mortis.* Habes ergo hic diserte *inquisitionem*, ut ne hiscere quidem contra possis. Quid iam dicemus? Adiuuabimus dissentientes, et processum inquisitorium etiam deducemus ex *inquisitione*, secundum quam tutores dabantur a magistratibus, quibus potestas dandi tutores competeat. (l).

3. ad L. 1. §. 25. de S^Cto Siliano.

§. XL I.

Attamen in Irenachis saltem inuenerunt Dd. processum inquisitorium (m), de quibus alibi Vlpianus pluribus

4. ad l. 6. de Custod. et exhibit. reor.

ehen, auffsuchen. *Inquirere* untersuchen, indagare, scrutari, inuestigare. Videantur Lexicographi. Hic textus est palladium dissentientium, quo ablato, reliqua sua sponte corruunt. Vides, quam lubrico saepe fundamento nitantur doctrinae eruditorum. Sentiens ista Felmannus in *Comment. ad d. l. §. 4.* conquirere et hic *to* inquirere sub se comprehendere ait, adeoque uernacule tam *aussuchen*, quam *untersuchen* denotare; sed maiore fiducia et

pudore assertionem hanc etiam negamus.
 (k) L. 1. §. 25. de S^Cto Siliano.
 (l) Scilicet si inepriae serio proponantur, oleum et operam perdit, qui serio respondere uelit. Interim seriam responsionem repeta ex supra dictis §. 111. lit. g. item §. XVII. maxime §. XX. lit. x.
 (m) Vide Anton. Matthaeum de *Criminibus ad Lib. 48. tit. 20. cap. 1. n. 3. et 4.* Huberum in *Prae-*

ribus agit. Res mira, cum diserte Vlpianus (n) dicat, non esse eorum epistolis credendum. Item: Irenarchas interrogationes suas ad cognitionem magistratus mittere debere, et eos, qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendos esse, et quasi re integra, si quis erit, qui eos arguat. Igitur potius Vlpianus pro nostra sententia est allegandus (o).

§. XLII.

1. ad L. 6. §.
2. ad S. C. Turpillianum.

Ergo, misso Vlpiano, succurrat dissentientibus aemulus Vlpiani, Paulus Ictus. Videamus. Ait hic (p) Nunciatores, qui per notoria indicia produunt, notoriis suis assistere tenentur. Sed nec hic textus proderit dissentientibus. Nunciatores enim sunt ipsi irenarchae, uel quid simile (q). Notoria uero sunt elogia irenarcharum (r). Et dum irenarchae elogiis hisce assistere iubentur, potius inde probatur processus accusatorius, quam inquisitorius (s).

§. XLIII.

Praelectionibus ad ff. tit. de cust. & exhib. reor. n. 3. & 4.) quamuis nec ipsi inter se conueniant.

(n) Vlpianus L. 6. de Custod. et Exhib. reor.

(o) Adde Dionys. Gothofredum, in not. ad d. L. 3.

(p) L. 6. §. 3. ad S. C. Turpil.

(q) Dion. Gothofr. ibid.

(r) Augustinus Epist. 160. Circumcelliones et clericos quosdam Donatistas, cura eorum,

qui disciplinae publicae inferuunt, praemissa notoria ad iudicia legesque perduxit. Et in Epist. 159. Qui non accusantibus nostris, sed illorum notoria, ad quos tuendae pacis uigilantia pertinebat, praesentari uideantur examini.

(s) Repete dicta §. praeced. et locum Tertulliani supra §. 37. lit. d. descriptum. Vnde frustra et absque ratione addita dissentit Schilterus Exerc. 49. §. 154.

§. XLIII.

Iam ad Constitutiones Principum progrediamur. ^{6. ad l. 7. C. de acusatio-}
 Urgent dissentientes, Imperatorem Gordianum rescri-
 ptisse (t): *Ea quidem, quae per officium Praesidibus denunci-*
antur, et cirra solennia accusationum posse perpendi, inco-
gnitum non est. Vides hic, inquit, in talibus non lo-
 cum habet processus accusatorius, ergo inquisitorius
 (u). Sed iniuile est, nisi tota lege perspecta, uelle iu-
 dicare. Sequitur enim statim: *Verum non falsis, nec ne-*
motorius insinulatus sit, perpenso iudicio dispici debet. Quae
 uerba satis innuunt, in prioribus uerbis non agi de pu-
 niendis delinquentibus, sed de alio negotio, quodcum-
 que id demum fuerit (w).

§. XLIV.

Sed forte statim sub Imperatoribus Christianis ^{7. ad L. i. C. de Custod.}
 incepit inquisitorius processus. Iubet enim imperator
 Constantinus (x): *In quacunque causa reo exhibito, siue ac-*
cusator existat, siue eum publicae sollicitudinis cura perduxerit,
statim debere quaestionem fieri, ut noxius puniatur in-
nocens absoluat. Sane hic satis aperte processus accu-
 satorius et inquisitorius distinguuntur, et iubentur iudice-
 es, etiamsi accusator non existat, reum uel condemna-
 re, uel absolueri, quod satis arguit, factum id esse pro-
 cessu inquisitorio. Sed exspecta paulisper. Quid est,
 quod Constantinus statim subiungat: *Quodsi accusator*
aberit ad tempus, aut sociorum praesentia necessaria uideat-
ur

(t) L. 7. C. de Accusation. | et Dionys. Gothofred. ad illos
 (u) Conf. Huberum citat. ad | tres textus.
 §. 42. lit. m. | (x) L. i. C. de Custod. reor.
 (w) Adde L. 8. et 14. C. Eod.

tur, id quidem debet quam celerrime procurari. Vides, nihil aliud vult Constantinus in tota lege, quam ut processus accusatorius quam proxime debeat expediri, et rei in squalidis carceribus non dia detineri (y).

§. XLV.

8. ad Nou.
128. cap. 21.

Tandem ad Iustinianum ipsum prouocant Doctores, sed absque effectu. Nil enim amplius iubet Iustinianus, quam ut Magistratus ipsi latrones et raptores *requirere*, ac legitimis suppliciis punire, nec hoc officium sub graui poena aliis inferioribus demandare debeant (z). Nihil hic de Processu inquisitorio (a).

§. XLVI.

Examina-
tur senten-
tia Clariss.
Basnagii
primam ori-
ginem in-
quisitionis
Iustiniano
ex Procopio
adscriben-
tis.

Sed ut sentiant dissentientes, bona fide nos agere, uideamus, annon ex Historicorum testimoniis processum inquisitorium possimus a Iustiniani institutis aliis deriuare, etiamsi illa non sint in Corpus Iuris relata. Succurrit ipsis uir de Historia Ecclesiastica optime meritus Iacobus Basnagius, expressis uerbis primam originem inquisitionis Iustiniano adscribens (b). Sed ut

(y) Ergo sensus uerborum antecedentium ex sequentibus ita est exponendus: Celerrime debet expediri processus accusatorius, siue *accusator existat*, seu *statim praesens sit*, siue absente accusatore reus exhibeatur ab irenarchis eum elogio. Interim quam celerrime debere accusatorem absentem euocari, ut accusationem instituat. Adde

Iacobum Gorhofredum *ad L. 1. God. Theodos. h. t. lib. IX. tit. 3.* et supra dicta §. 42.

(z) *Nou. 128. c. iubemus 21.*

(a) Siue per *ro* *requirere* intelligas *conquirere*, siue *inquirere*. Repete dicta §. 40. et 41.

(b) *Histoire de l'Eglise Liv. XXIV. chap. 9. page 1429.* L'Empeur Justinien, dont l'azarice etoit extreme, etablit une charge d'inqui-

raccam, eam relationem niti sola autoritate historiae fe-
cretae Procopii, scriptoris ualde suspecti, (c) ne quidem
ea, quae inde allegat uir clarissimus, in Procopio extant (d).

§. XLVII.

Ergo unde tandem inquisitorius processus ortum
ducit? Vnde omnia ratione destituta, quae sub specie

*Origo pro-
cessus in-
quistorii ex iu-
re Canonici-
co.*

d'inquisiteur dans son Empire^{ce}
lequel pouvoit juger toutes for-^{ce}
tes des personnes, qui etoient^{ce}
accusées, magis principalement^{ce}
celles qui committoient les^{ce}
crimes contre nature, ou qui n'^{ce}
avoient pas des sentimens or-^{ce}
thodoxes. Ce juge condamnoit^{ce}
les accusés sans être obligé^{ce}
de produire ni les temoins, ni^{ce}
les accusateurs, tellement qu'^{ce}
ils étoient souvent condam-^{ce}
nés, sans avoir été convaincus^{ce}
ils perdoient une partie de^{ce}
leurs biens, lesquels de-^{ce}
meuroient confisqués à l'Em-^{ce}
pereur, et quelque fois ils^{ce}
étoient punis de mort. Mais^{ce}
comme l'avarice avoit erigé ce^{ce}
tribunal plutôt, que la cruauté,^{ce}
ce supplice étoit fort rare.^{ce}
Voilà la première origine de^{ce}
inquisition qu'on n'avoit pas^{ce}
remarqué^{ce} etc.

(c) Dico suspecti, non testes
falsi. Etsi de falso testimonio
ipsum accusent, et quaecunque

de Iustiniani uitiis asseruit, sim-
pliciter reiciant Eichelius alii-
que defensores Iustiniani. Res
ipsa huc non pertinet. Vide in-
terim Dn. Praesidem in *Differ.*
de Fide iuridica cap. 2. §. 37. seq.
Eiusdemque *Cautelas circa prae-*
cognita iurisprudentiae cap. 5. §.
68. Bene Vlpianus L. 1. §. 24.
et 25. de quaestionibus: Praete-
rea inimicorum quaestioni fides
haberi non debet, quia facile
mentiuntur. Nec tamen sub prae-
textu inimicitiarum detrahenda
erit fides quaestionis. Causaque
cognita habenda fides, aut non
habenda. Etsi enim de fide iuri-
dica loquatur ICrus, multo ma-
gis tamen ualebit ea observatio
in fide historica.

(d) Ita enim Procopius *pag.*
89. edit. Alemann: Duos alios
magistratus inuexit. Horum
alterum praetorem plebis uoca-
uit, qui furtis ulciscendis prae-
esset, alterum quaesitorem, cui
cognoscendum foret de puero-

F
rum

singularis pietatis aut iustitiae in crassissimis superstitionis tenebris orbem Christianum inuaserunt, et ibidem altas egerunt radices, ut nec hodiernum post aliquot secula a temporibus Reformationis, omnium eorum irrationabilitas a Protestantibus agnoscat. Scilicet a Pontificibus Romanis et Iure Canonico (e).

Non subitanea ramentum. Olim sine accusatore aliquem condemnare fuit pro illicito habitum.

§. XLVIII.

Non tamen credendum, quasi subito processus hic inquisitorius Christianum inuaserit orbem. Vti vitia singulos homines pedetentim et gradatim inficiunt, ita et astuta consilia Papparum pedetentim sunt progressa. Olim non erat sic, sed et secundum ipsam doctrinam iuris

rum concubinato, de praeposteris mulierum stupris, deque superstiosa et falsa religione etc. Quaesitor dicta in reos capitibus sententia quaecumque collibuisse offerebat Caesari, atque ipse nullo iure alienis opibus nibileminus distulcebat. Namque huius magistratus exactores principio neque accusationem petiuere, neque testes inducere delictorum; sed hoc toto tempore incognita indemnataque causa rei capite et bonorum praescriptione clam puniti sunt. Vides, non hoc dicere Procopium, quod Iustinianus instituerit quaesitorem, data ei potestate, ut absque accuatoribus et testibus damnaret reos, sed poti-

us, quaesitorem illum, abusum sua potestate, per exactores suos talia perpetrasse (contra dispositionem Nouellae modo allegatae 128. cap. 21.) conueniente quamuis Iustiniano. Sed forte decepit uirum clarissimum titulus Quaesitoris huic magistratui datus, quasi sic instituta esset inquisitio et processus inquisitorius a Iustiniano. Confer dicta superius ad §. 39. lit. g.

(e) Iam suo tempore Robertus Maranta circa annum 1520. florens in spec. Aur. Part. 6. n. 48. et 206. agnoui, processum inquisitorium iuri canonico suam debere originem. Et tamen Protestantes eam ICTi tanti amant com-

ris Canonici turpe habebatur et illicitum, sine accusatore aliquem condemnare (f).

§. XLIX.

Sed mutata postea sunt tempora, et his mutatis facile fuit Pontificibus mutare etiam regulas iusti. Adorabat populus et uenerabatur omnes eorum torturas textuum S. Scripturae ad sententiam, quaecumque ipsis placeret. Eadem igitur facilitate, qua Scripturam antecessores rorserant ad rejiciendum processum inquisitorium (g), successores obtorto collo traxerunt alia dicta sacrarum literarum ad eum introducendum (h).

Occasionem dedit ineptae torturae textuum scripturae.

§. L.

Inceptum etiam fuit corrigere LL. Ciuiles circa processum accusatorium, et inimicos repellere ab accusatione (i), item Laicos ab accusatione Clericorum sub prae-

Correctio processus accusatorii.

communem errorem ut Marantae doctrinam indignabunde ferant, tanquam erroneam.

(f) *Can. Nihil. 4. C. 2. q. 1. Nihil contra quemlibet accusatum absque legitimo et idoneo accusatore fiat. Nam et Dominus noster Iesus Christus Iudam furem esse sciebat, sed qui non est accusatus, ideo non est eiectus. Item can. de manifesta 17. ibidem: Iudicis non est sine accusatore damnare, quia et Dominus Iudam cum fur esset, sciebat, sed quia non est accusatus, minime abiecit. Et ibid. in part. 3. Dum accusatoris*

persona assumitur, iudicialia potestas amittitur. In una enim eademque causa nullus potest esse simul accusator et iudex.

(g) *Vt factum Christi intuitu Iudae, ut modo notatum. Ita dictum Christi Iob. 8. de adultera glossatores, ut Salycerus ad L. 7. C. de accusation. n. 33. torquent (uid. supra §. 25.) ad impugandum processum inquisitorium.*

(h) *Vt Innocentius III. dicta Geneseos, et Lucae. Vide infra §. 53. lit. o. et supra §. 17. et 24.*

(i) *Cap. 8. 13. 19. X. de accusat.*
F 2 Con-

praetextu, quasi laici sint clericorum inimici (k). Vnde obrenta facultate corrigendi et emendandi leges politicas de accusatorio processu disponentes, facile fuit ulterius progredi.

Inuenta
denunciatio
Euangelica.

Porro et denunciatio iam erat introducta, differens maxime ab accusatione, quod accusator deberet inscribere nomen, et poenam calumniae pati, denunciatores calumniae poenam non metuerent, sed facile excusarentur praetextu fraternae charitatis (l). Et haec ipsa adeo denunciatio parauit uiam processui inquisitorio (m).

§. LII.

Gonzalez Tellez *ad cap. 10. de Accusat. n. 5. et 6.*

(k) *Cap. 1. 23. et 4 C. 11. q. 7.* De inimicitia laicorum in clericos est *cap. 5. et 14. ibid.* Atque hoc quidem primo intuitu non uidebatur esse iniquum, cum et clerici non deberent accusare laicos, can. *can. 6. ibid.* sed tamen magna latebat fraus, cum clerici tamen possent denunciare et iudicare laicos, non uero laici clericos.

(l) *Cap. 16. X. de Accusat. et ibi Gonzalez Tellez n. 7.*

(m) Quis enim accusare uellet, siliceat denunciare. Dicit quidem Pontifex in *c. Licet Heili 31. X. de Simonia*, quod tribus modis erga delinquentes procedi possit, uidelicet per *Accusatio-*

nem, Denunciationem et Inquisitionem et sudant Canonistae, ut diuersitatem inter denunciationem et inquisitionem ostendant, sed distinctionibus suis inter denunciationis uarias species, pura Euangelicam, iudicialem, Canonicam: regularem (uide Engeli-um in *Colleg. iur. Canon. ad tit. de Accusat. n. 28. seq.* Casp. Zieglerum ad Lancellot. *lib. 4. tit. 1. §. 1.* uerbis: *Per denunciationem*) rem magis implicant, quam explicant, et uerius est, denunciationem olim fuisse praecursorem processus inquisitorii, eo uero introducto, eius praeparationem. Conf. Ziegler. *d. l.* Ipsa denunciatio sic dicta Euangelica, quantum est, est abusus dierum scripturae sacrae, ut uel

ex

§. LII.

Neque statim publice sancita fuit inquisitio, seu processus inquisitorius. Sed prius hinc inde, uel ab ipso Pontifice, uel eius speciali iussu, aut permissu ab alijs tenatus (n). Vnde opus habuit Pontifex, iustitiam huius processus inconsumeti aduersus obiectiones ipsi factas (o), quomuis parum rationabiliter (p) soluere et ordinem inquisitorii processus iustificare (q).

Obiectiones contra Processum inquisitorium a Pontifice misere resoluta.

§. LIII.

ex attenta perlectione c. 13. X. de iudicijs, ubi est eius sedes primaria, uidere licet. Vt dolendum sit ICTos etiam Protestantes nequitiam Papalem hic latentem, et Reges bonis suis spoliare intendentem, non sensisse, sed remedium hoc tanquam pium et probum, etiam Augustanae Confessionis addictis commendasse. Vide B. Gothofredum de Iena de Scto Macedon. Sect. 4. p. 274. seq. B. Brunnemann. Iur. Eccles. lib. III. c. 2. et alios passim. Vnde ualde commendari meretur tractatus Christiani Friderici Iani de Denunciatione Euangelica, impressus Wittebergae 1678. ubi nequitiam sub introductione denunciationis Euangelicae latentem fufius declarat,

(n) Vide cap. 16. et plura sequentia X. de Accusat. c. 31. de

simonia, cap. un. X. Vt ecclesiast. benef. sine diminutione conferantur. etc. Potissimum illud cap. un. uide plenius in Epistolis Innocentii III. lib. I. Epist. 208.

(o) Dicto cap. un. uerbis: Proponerebas, quod cum nullus debeat sine accusatione damnari, nec aliquid circa negotium illud sit factum in forma iudicii etc. Item: cum enim juris sic explorati, quod actore non probante, is, qui conuenitur, etiam si nihil praestiterit, debeat absolui etc.

(p) Etenim nihil responderat ad obiectionem, sed pro more inceptorum disputantium saltem contradicit, aut negat conclusionem ibid. uerbis: porro cum donatio etc. Similiter inepta est resp. Pontificis ad obiectionem, quod nemo possit simul esse accusator

§. LIII.

*Radices in-
quisitorii
processus
initio Secu-
li XIII.*

Nullum uero est dubium, quin primas radices processus inquisitorius egerit initio seculi XIII. sub Innocentio III. Papa (r). Nam pleraeque, si non omnes Constitutiones Papales, quae de processu inquisitorii primum loquuntur, sunt huius Innocentii (s).

§. LIV.

iudex (uide §. 49. lit. f.) dum torquet pro neganda conclusione dicta Lucae, et Genesios cap. 17. et 24. x. de accusat. et cap. 31. de simonia et postea ineptissime subiungit, non tanquam sit idem accusator et iudex, sed quasi fama deferente uel denunciante clamore sui officii debitum aequatur. Et omnino apparet, quam curta Pontifici fuerit suppellex in defendendo suo processu inquisitorio, quod eadem sit lyra, et eadem prope adhibeantur uerba in istis tribus capitulis modo allegatis, quamuis ad diuersos et diuersis temporibus datis.

(q) D. cap. unic. uerbis: quia uero haec allegatio personam nostram tangere uidebatur, dignum ducimus, causam commissae inquisitionis et ordinem plenius explicare; ne quis quodammodo suspicetur, quos nos in hoc ne-

gotio perperam proceperimus, praesertim cum ratio assignanda debeat esse posteris profutura.

(r) Qualis et quantus Papa fuerit Innocentius III. uideri potest ex gestis eius ab Anonymo conscriptis, et operi uasto Epistolarum Innocentii, a Stephano Baluzio Parisiis superiore seculo edito, praemissis, ut et ex ipso Epistolarum opere. Scilicet a Pontificiis ut magnus heros praedicatur. Lector impartialis uidebit, fuisse hominem non extraordinariae eruditionis, nec prudentiae, forte tamen etiam nec malitiae, stultitia et superstitione communi non imprudenter utentem ad augendum imperium ecclesiasticum, et suppressendam auctoritatem Magistratus politici. Sedi praefuit ab anno 1198. usque ad annum 1216.

§. LIV.

Porro quemadmodum haec dicta (t) satis do-
cuerunt simul, inuentione hac processus inquisitorii in-
tendisse Pontifices, ut sub specie iustitiae imperium in
laicos, uariis artibus diu quaesitum, confirmaretur (u);
ita tyrannidem per processum inquisitorium quaesitam
ulterius ad oculum monstrat, quod uel statim comitata
eundem, uel mox secuta fuerit inquisitio in haeticam
(w) prauitatem, per hanc uero, confusiones et turbae
uniuersales, ac iniustitiae horrendae sub specie pietatis
totum Christianum orbem inundauerit.

*Fructus eius
officium sc.
inquisitio-
nis in heretico-
s.*

§. LV.

(s) Scilicet *cap. 13. de iudiciis, cap. un. Vt eccles. bon. sine dim. conferantur*, c. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 24. X. *de accusat. Cap. 31. de Simonia etc.*

(t) A. §. 48. *huc usque.*

(u) Quod nos probaturos esse supra §. 2. *in fine* promissimus.

(w) De occulta malitia et origine inquisitionis in haeticos fuccinere agit Paulus Sarpus in *Historia de Origine, forma, legibus et usu officii inquisitionis in ciuitate et Dominio Veneto*, quae extat in *uolum. 3. Oper. ab init. p. 26. seq.* Aduersus Paulum Sarpium editus quidem fuit ab anonymo sine die et consule libellus: sub titulo: *Risposta all' Historia della sacra inquisitione, composta già dal R. P. Paolo Seruato*. Sed quae hic Antor de ori-

gine inquisitionis habet *p. 10. seq.* non contradicunt Paulo Sarpio, neque eum, ut intendit Autor, erroris arguunt. Sed potius eius breuiter dicta fusius illustrant et declarant. Res eo redit, ipsum Innocentium III. primum etiam autorem esse officii sacrae inquisitionis, et Dominicum primum inquisitorem ab eo aduersus Albigenses in Galliae partibus Tholosanis fuisse constitutum, quod postea fusius monstrauit Philipp. a Limborg in *Histor. inquisit. lib. 1. cap. 10. seq.* Iac. Basnagius *Histor. eccles. lib. 24. cap. seqq.*

(x) Vide Paulum Sarpium, Limborgium, Basnagium *d. d. 1. 1.* Edita etiam est anno 1681. nescio ubi, (nam praescriptum Coloniae nomen est ualde suspectum) saryra elegans sub titulo: *L' inquisi-*

§. LV.

Conclusio.

Habes ita ueram processus inquisitorii originem in genere. Originem specialem et progressum eiusdem in Germania, ut et usum eiusdem ac abusum hodiernum, et an propter abusus frequentes idem plane tolli (y) et processus accusatorius (z) iterum introduci debeat, exponere meum institutum non patitur, sed id negotium aliis discutiendum relinquo.

quisitione Processata, opera storica curiosa diuisa in due Tomi, ubi confusiones istae per inquisitionem introductae in omnia regna et prouincias Europaeas ingeniosissime descriptae leguntur.

(y) Ita quidem communiter doceri solet, cognito rei abusu eoque nimio, usum una cum abusu esse tollendum per leges publicas. Ego uero aliter sentio. Errat Medicus, qui cognito morbo eundem uult tollere per remedia uiolenta contraria, saepe mortem loco sanitatis speratae accelerantia. Ita Icti et Politici errant qui cognito Reipublicae morbo putant, facillimum esse, inuenire remedia, (uide Dn. praefidem in *Not. ad Monz. amban. cap. fin. §. 4. lit. o*) aut qui rerum abusus per leges uiolentas tollere autumant. Plane aliter hic procedendum esse, docere eos debet Tacitus *Annal. lib. III. cap. 52. seq.*

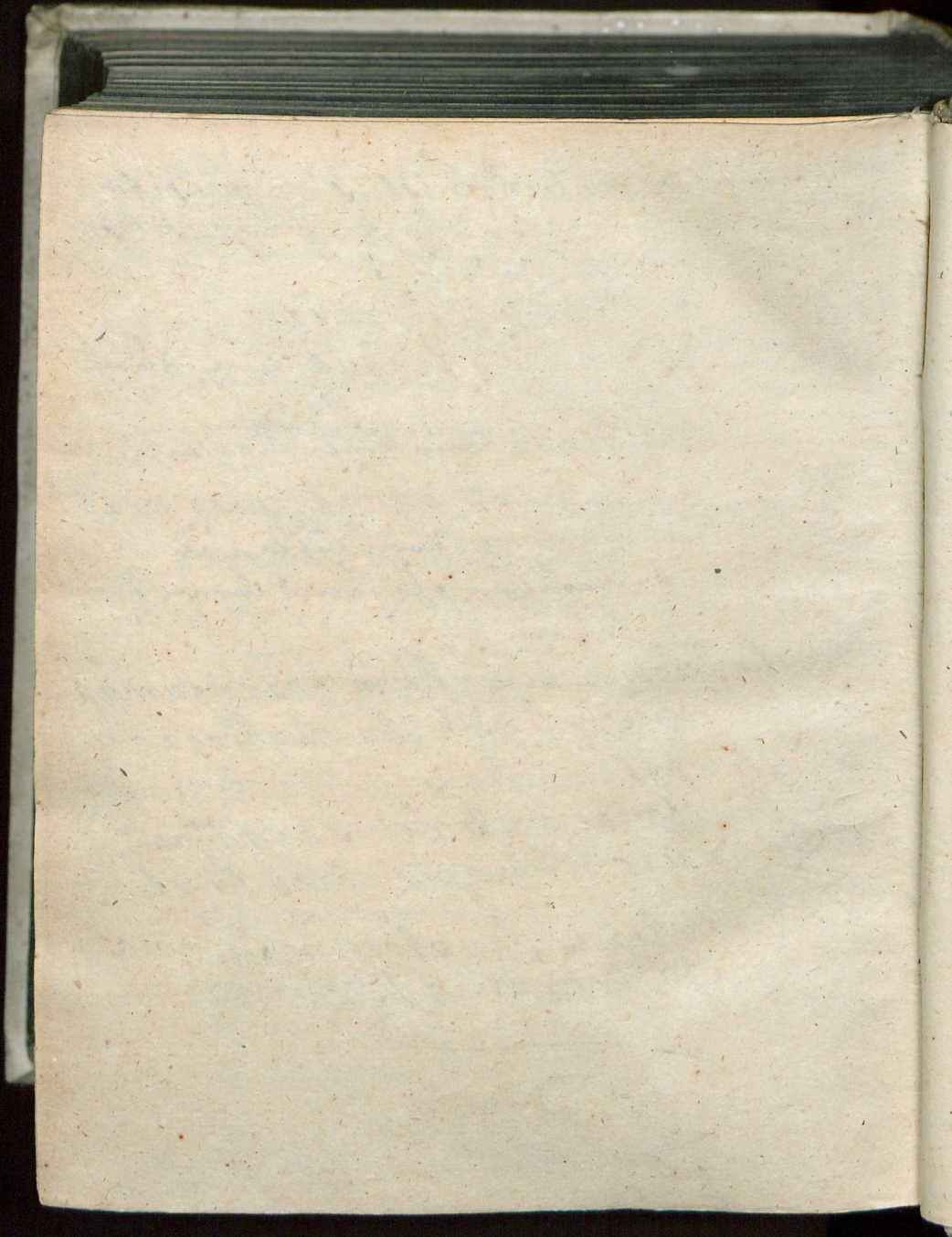
(z) Nihil est ab omni parte beatum. Habet etiam processus accusatorius sua incommoda. Notum est, quod in Anglia, ubi solus uiget processus accusatorius, non paucae sint querelae de falsis testibus, aliisque abusibus. Media uia incedendum. Vitia Reipubl. dissimulare, aut pro uirtutibus commendare, corrumpit animos discipulorum, eosque ineptos reddit ad Rempubl. bene gerendam. Initium prudentiae est, agnosceri naeuos Reipubl. Sed cognitis morbis politicis properare uelle ad emendationes uiolentas sub specie zeli et pietatis, perrinet ad consilia pseudo-politica, quibus Pontifices cum dissidiis uniuersalibus totius orbis confirmarunt suum Vicedatum in his terris. Et huius falsae doctrinae arcana, in hac Euangelii luce ulterius occultare et non subinde data occasione detegere uelle, cordatos amplius haud decet.

F I N I S.

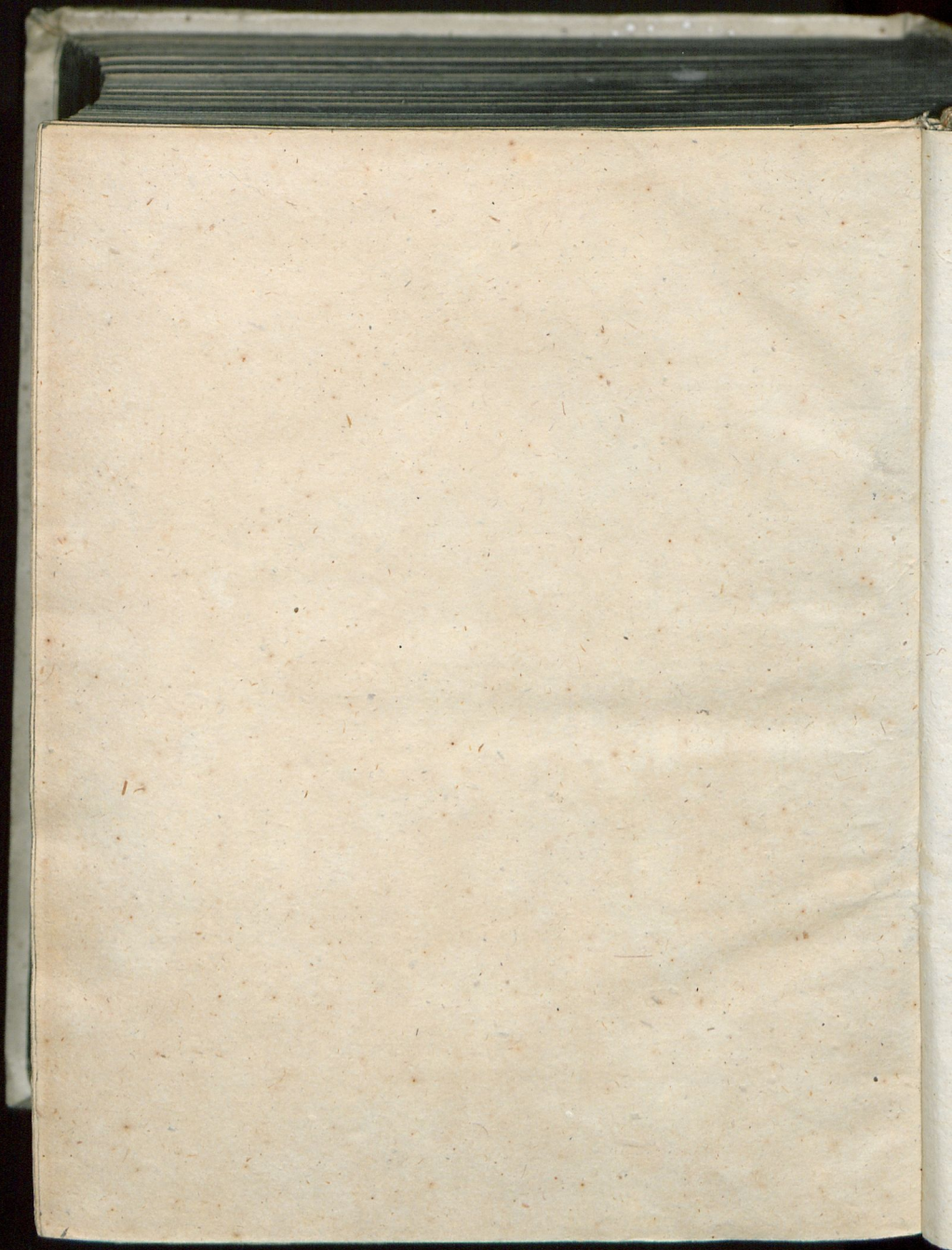
1. Delineatio Historiae Juris.
2. De Caractere et Circumspectione Me-
dici ad curandam Tedium et
Processum adhibendi.
3. — Interpretatione Beneficiorum
Principis ad l. 3. de Const. Princ.
4. — Singularem aequitate Legis unica
6. quando Imperator inter
pupillos, cognoscat.
5. — Filio sub conditione si se filium
probaverit, herede instituto.
ad l. 83 de Conditi. et Demonstr.
Non minus legem, volentem in
non distinguitur cum solam non
possit adhibere, non legem in
volentem, legem non legem legem.
6. — Tutelis non Communis Affan
7. — Presumptione bonitatis
8. — non rescindendo Contractu con-
ductionis ob metum Spectatorum.

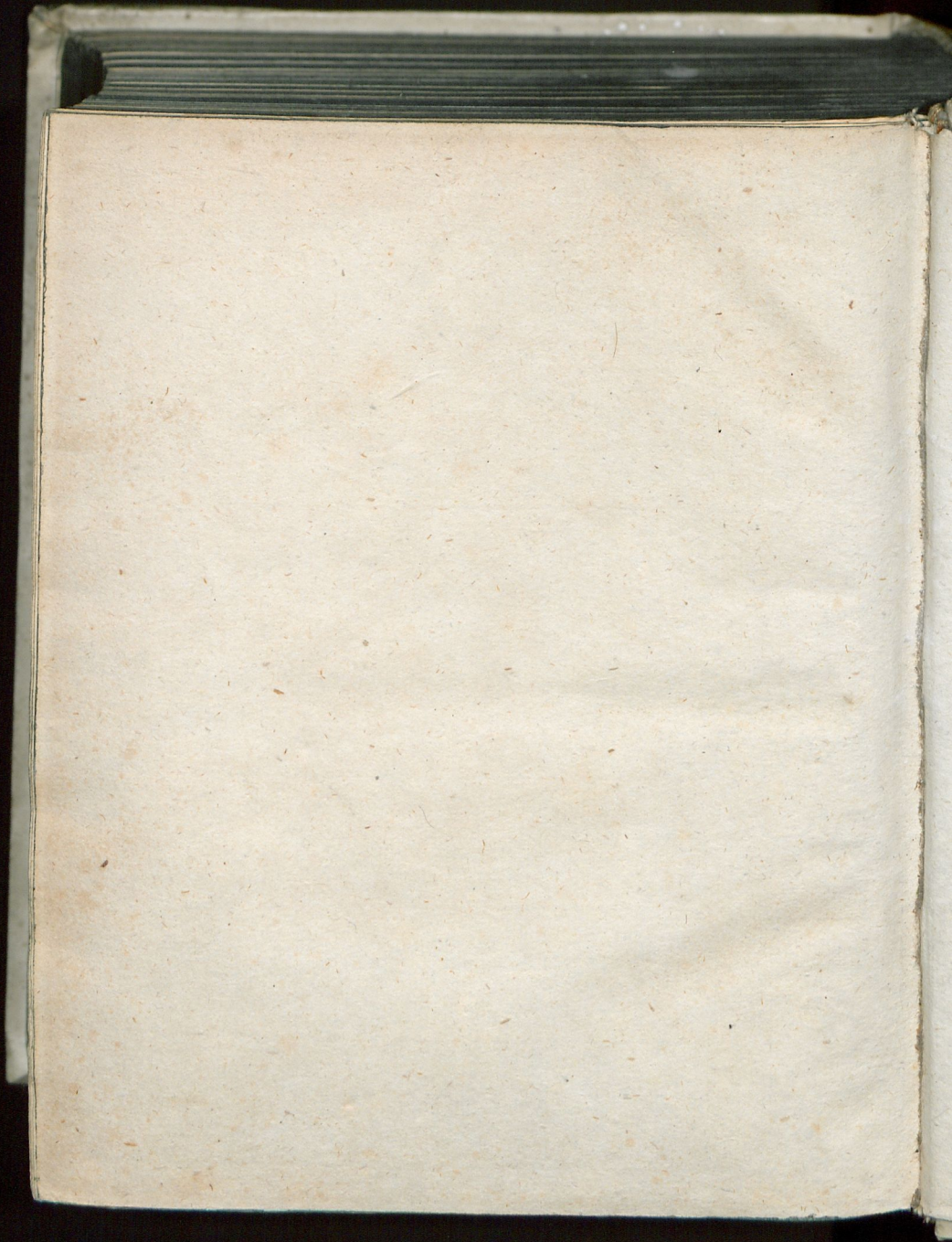
14. De Origine Processus inquisitorii
 Nam Responsum in Inquisitione
 Processus Antiquus.
15. — actione Injuriarum.
16. — Homicidio lingua Nam Junger
 Mond.
17. — abigebat Nam Conf. Diab. Bull.
18. — Crimine Bigamia eiusq. pro
 scriptione. Nam Testan. in
 Julingebat. In, in, Nam
 Junger
19. An poena inventum cas infaman
 tes sint absurda et abroganda.
20. De Statuum Imp: potestate legisla
 toria contra Jus comune.
21. — Jure Principis circa hereticos.
22. Catalogus Scriptorum Thoma
 rianorum. 1732.

01 A 6775

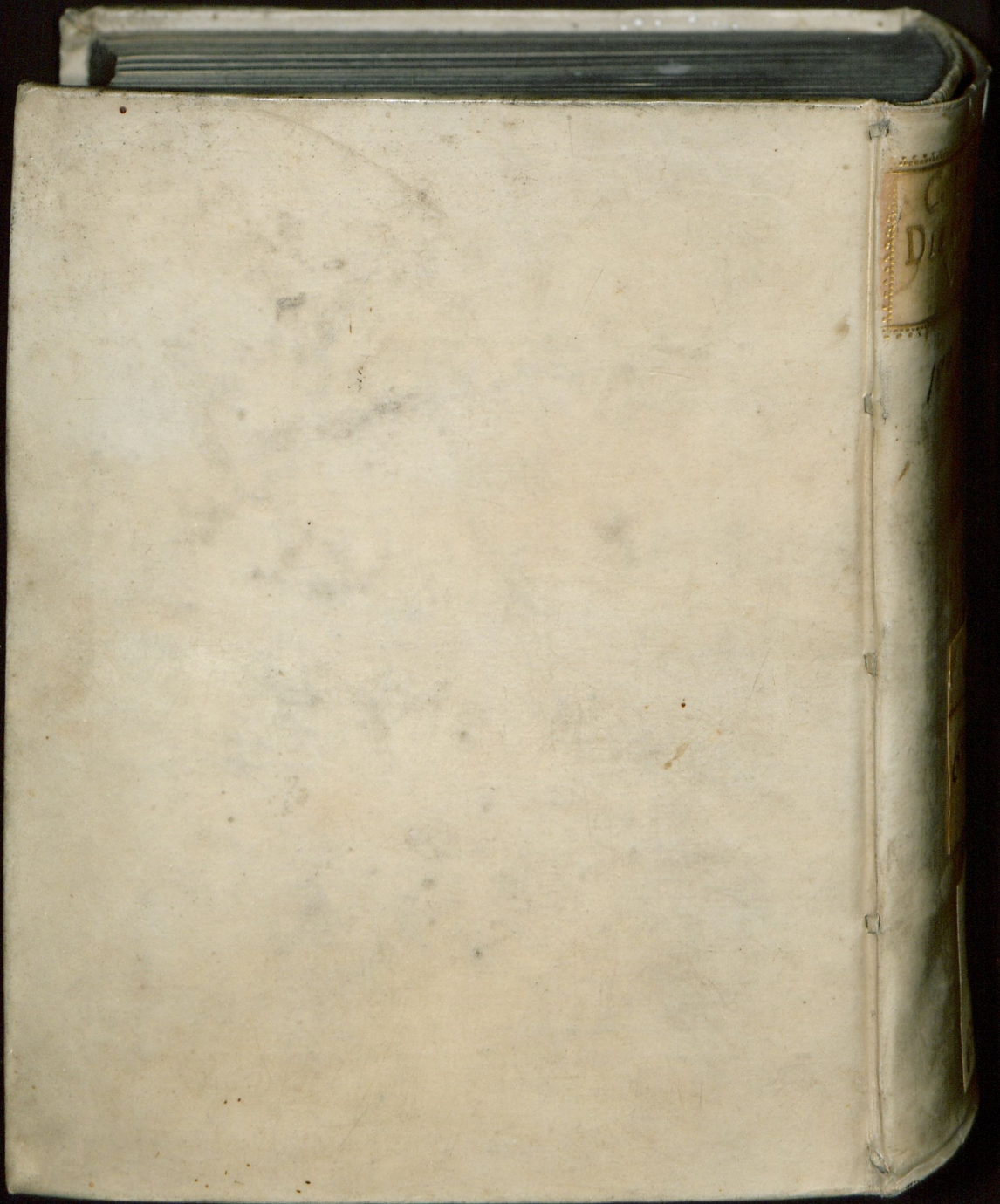
ULB Halle
003 684 44X

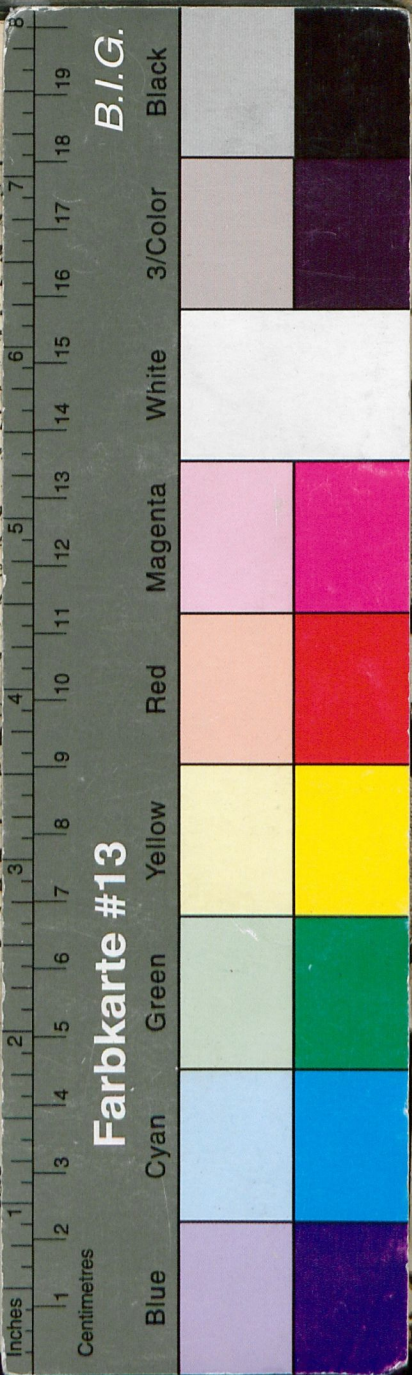
3

1078
1077

201.

14

CHRISTIANI THOMASII, ICTI
SACRAE REGIAE MAIESTATIS IN BORUSSIA
CONSILIARII INTIMI, ACADEMIAE FRIDERICIANAE DI-
RECTORIS, PROFESSORIS IVRIS PRIMARII, AC FA-
CVLTATIS IVRIDICAE ORDINARI

TRACTATVS IVRIDICVS

14

DE

ORIGINE
PROCESSVS
INQVISITORII.

Dem Besprunge
Der INQVITIONS-
PROCESS-Ordnung.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA OLIM PVBLICE
PROPOSITVS.

EDITIO NOVISSIMA PRIORE ACCVRATIOR.

WITEBERGAE ET LIPSIAE
APVD EPHRAIMVM GOTTLOB EICHSFELDIVM.

1735.

(6)